

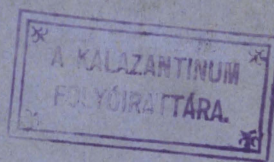
A KEGYES TANÍTÓRENDIEK

VEZETÉSE. ALATT ÁLLÓ

SZEGEDVÁROSI FŐGYMNASIUM

ÉRTESÍTVÉNYE

AZ 1873—74-IKI TANÉVRŐL.

SZEGED.

BURGER ZSIGMOND ÖZVEGYE KÖNYV- ÉS KÖNYOMDÁJÁBÓL.

1874.

A KEGYES TANÍTÓRENDIEK

VEZETÉSE ALATT ÁLLÓ

SZEGEDVÁROSI FŐGYMNASIUM

ÉRTESÍTVÉNYE

AZ 1873—74-IKI TANÉVRŐL.

SZEGED.

BURGER ZSIGMOND ÖZVEGYE KÖNYV- ÉS KÖNYOMDÁJÁBÓL.

1874.

TARTALOM:

- I. Lessing mint drámaköltő.
- II. A tanári kar.
- III. A sorozatban használt tanjegyek fokozata.
- IV. A rövidítések jelentménye.
- V. A tanulók előmenetele.
- VI. Az ifjuság számának statisztikai kimutatása.
- VII. Az érettségi vizsgálat eredménye.
- VIII. Adatok a főgym. történetéhez.
- IX. Kivonat a gym. rendtartásból a szülők és gondnokok tájékozására.

Lessing mint drámaköltő.*

Minden népnek önálló nemzeti szelleme fejlődése s haladása sajátos irányában tűnik ki, mely néha egy lángész által hatalmas és villámgyors lendületet nyer, amelyben a közös érzések és vágyak öszpontosulnak, és a viszonyokhoz képest legmagasb fokukat érik el; oly fokot, melyet a dolog közönséges menete mellett el nem értek volna. Így pl. Luther azon mozgalmak előidézője, melyeken a felnémet nyelv alapszik; így az újabb német költészet rendkívüli haladása egyenesen Lessingnek köszönhető. Schiller és Göthe nem is gondolhatók nélküle, míg Klopstock nélkül igen, noha ennek befolyása Schillerre elvitázhatlan.

Lessing vetette a német irodalom földébe azon magvakat, melyekből később nagy és termékeny gondolatok keltek ki. Szellemmagysága három klasszikus drámájában, ugymint: Barnhelmi Minna, Galotti Emilia és Bölcs Náthánban, továbbá dramaturgiája és Laokoonjában tűnik ki leginkább. — Mi drámai munkásságával fogunk foglalkozni, mi ép oly vonzó mint tanulmányos foglalkozás. Valóban érdekes megfigyelni Lessing küzdelmeit, melyekkel lassankint fölülemelkedett azon mindennapi korlátolt nézeteken, melyek az ő korában a drámát illetőleg általános érvényben valának, követni őt azon megtisztult nézetekhez, melyek mint Németország szabadító hőseit mutatják be a drámai téren.

Lessinget egy nagy eszme lelkesítette: önálló német drámát teremteni, s amit ő akart, azt fáradhatatlan szorgalma, szívós akarata és határozott fellépésével ki is vitte; kitűzött céljától sohasem tért el, és csakugyan sikerült is neki megadni a drámának tiszta nemzeti jellegét. Lerázta azon szégyenteljes láncokat, melyek a német drámát idegen nemzetek drámáinak utánzójává aljasították; levette a németek szeméről a hályogot, hogy tisztán lássanak és győződjenek meg arról, miszerint más útra kell térniök, ha haladni akarnak drámai téren.

Főtanulmánya, melylyel kiváló előszeretettel foglalkozott, a drámai költészet vala. „Drámái között: Barnhelmi Minna, Galotti Emilia s Náthán oly művek, melyek őt a német nemzet elsőrendű drámaköltői közé helyezik, és még mindig klasszikus becsben állanak. Oly szerencsés számolással készült művek ezek, alkotásuk oly szabályszerű, hogy azon kritika, mely józan szempontból ítél, alig fog figyelemreméltó hibát kimutathatni. Hibát mondom, mert apróbb botlásoktól Sophokles és Shakspeare legjobb művei sem mentek.“

Lessing túlzott szerénységgel ítél önmagáról, midőn dramaturgiájának zárszavában ezeket mondja:

* Kútforrások: Lessing's gesammelte Werke, Leipzig 1857. Kurz, Geschichte der deutschen Literatur, Leipzig 1857. Vilmar, deutsche Literatur, Marburg 1868. Stahr G. E. Lessing, sein Leben und seine Werke, Berlin 1869. Danzel und Guhrauer, Lessings Leben und Werke, Leipzig 1856. H. Düntzer, Erläuterungen zu Lessings Werken, Jena 1862. Bayer, Vorträge über die klassische Zeit des deutschen Dramas, Prag 1869. Lüben und Nacke, Einführung in die deutsche Literatur, Leipzig 1872. Bajza összegyűjtött munkái, Pest 1863.

„Sem költő sem színész én nem vagyok. Történik néha, hogy költői címmel tiszteltetem meg, de ez csak onnan jó, mivel félreismernek. Nehány kísérletemből, melyeket a drámai pályán mertem, nem kellene ily pazar következményt vonni. Ki ecsetet vesz kezébe és színeket vegyít, nem mindjárt festő még. Kísérleteimből a legrégebbek oly korban készültek, midőn az ember kedvet és könnyűséget örömetst geniének hiszen. Ami az újabbak között túrhető, azokat egyenest és egyedül a kritikának köszönhetem. Én nem érzem magamban azon eleven forrást, mely önerejűleg fejtőzik ki, önerejűleg oly gazdag, tiszta és vidám sugarakban buzog fel. Nyomó és szívó szerekekkel kell mindent magamból kisajtolnom. Oly szegény, oly hideg, oly rövidlátó volnék, ha némileg meg nem tanultam volna, miképen kell idegen kincseket szerényen kölcsönözni, idegen tűznél melegednem, szemeimet a mesterség üvegeinél élesítenem. Innen van, hogy mindig elkedvetlenedtem és megszégyenültem, valahányszor a kritikát gyaláztatni hallám vagy olvastam. Az elfojtja a geniet, mondják, én pedig azzal hízok, hogy általa valami olynak jutottam birtokába, ami hasonlít a geniehez. Béna vagyok, s nekem a mankóra írt gúny nem lehet épületes. De valamint a mankó segíti a bénát egy helytől a másikig mozogni, futóvá pedig nem teheti, úgy a kritika is. Ha ennek segélyével valamit előhozhatok, mi jobb, mint amit az én tehetséggemmel kritika nélkül egy más készíthetne, az nekem oly sok időbe telik, egyéb foglalkozásoktól oly szabadnak kell lennem, s jelenlétem egész olvasásomat, észrevételeimet, melyet erkölcsök és szenvedélyek fölött valaha tettem, oly nyugalommal átfutnom, hogy írónak, ki valamely játékszint ujdonságokkal tartson, senki a világon ügyetlenebb mint én, nem lehetne.“

„Azt hiszem, így folytatja, tanulmányoztam a drámai költészetet, és ami biztosít, hogy annak lényegét nem ismerem félre, az, hogy azt tökéletesen úgy ismerem, mint azt Aristoteles a görög színpad számtalan mesterműveiből levonta, és épen azért azon állítást teszem föl, nem bánom vegyék bárminek! — Nevezzék meg a nagy Corneille egy darabját, melyet én jobban nem tudnék megírni; de nem akarom, hogy ez állítást fitogtatásnak vegyék, azért figyeljék meg amit hozzá teszek: én jobban fogom bizonyosan elkészíteni a darabot, de azért még korántsem leszek Corneille, és azért mégsem készítettem mesterművet; jobban fogom megírni a darabot, de azért nem tarthatok sokat fölöle. Semmi egyebet nem tettem, mint amit mindenki megtehet, ki Aristotelesben annyira hisz, mint én.“

Ha e fölötté szerény állításban van némi igazság, az csak a művészi képzés szükségességét bizonyítja, mi által Lessing úgyszólván a legmagasabb fokot érte el drámai téren; e nélkül más, valóban költői tehetségek sokkal utána maradtak, mert művészi képzettséggel nem bírtak, vagy mert azon hibás nézetet vallották, hogy a lángészt szabályok által nem kell korlátozni.

Hogy Lessinget mint drámaköltőt méltányolhassuk, lássuk drámai törekvéseinek menetét.

Drámai munkásságára nem csekély befolyással volt azon siker, melyet „Der Junge Gelehrte“ vigjátéka által aratott. Igen szerencsés véletlen vala, hogy lipcsei első tartózkodása épen azon időre esett, melyben Neuber asszony újabb kísérletet tőn a drámai művészetet Lipszében meghonosítani; a kísérlet nem sikerült, de azért egyebek között meg vala azon dicsősége, hogy Lessinget, ki hivatta volt a német irodalmat és színészetet az önállóság útjára vezetni, a drámai életbe bevezette.

A hatás, melyet az első színi előadás a 18 éves ifjúra tőn, kinek élete eddig Terentius és Plautus vala, igen nagy volt és teljes életére kihatott. Ezentúl egy előadást sem mulasztott el; francia színműveket fordított a színpad számára Weisse barátjával együtt, hogy szabadjegyet nyerhessen. Itt, mint maga bevallja, száz és száz apróságot tanult, mi drámaköltőnek okvetlenül szükséges, és mit könyvekből meg nem tanult volna soha. Nemsokára azon meggyőződésre jutott, hogy ő is bir azon költők tehetségeivel, kiknek darabjait előadatni látta. Elővette „Der junge Gelehrte“ vigjátékának tervezetét, melyet még a meissen-i iskolában állított össze, s azt most újra átdolgozta s bővítette. Segítette munkájában egy véletlen esemény; ugyanis egy lipcsei fiatal tudós (?) a berlini akademiának be merte küldeni éretlen dolgozatát pályázatra, s ezt pöffeszkedő büszkeségében néhány barátjának is elmondá, biztosítván egyszersmind őket, hogy a pályadíjt kivüle más nem is nyerheti meg, azonban érkezik a leverő hír, hogy az akadémia tekintetbe sem vette dolgozatát. Ezt Lessing darabjában mint főeseményt használta fel. A darabot Neuber asszonynak bemutatta, ki azt, az író nem kis meglepetésére, a közönség elé hozá, mi oly kitüntetés vala, milyennel más kezdő nem igen dicsekedhetett, s „ha a nézők nevetése s tapsaiból lehet itélhí“ mondja Lessing, „úgy darabomat nem tarthatom legroszabbnak.“

Ezentúl a színház volt eleme; maga mondja, hogy azt annyira kedvelte, miszerint minden, mi eszébe jutott, drámai alakot öltött lelkében. — Törekvése e téren szülői részéről ellenzésre talált, mert atyja, ki Camenzben, Felső-Lausitzban, lelkész volt, azt hívé, hogy gyermeke a színházlátogatás által rossz útra fog tereltetni, a fiú, hogy a neheztelő apát kibékítse, írta „Freigeist“ című drámáját, mely atyja elveivel megegyezett.

Lessing ifjúkorában hét drámát írt, melyek közül kettőt: „Damon“ és „Die alte Jungfer“ vigjátékokat, keletkezésök után néhány évvel már maga is tökéletesen elhibáztaknak mondott, s azért összes műveiből ki is hagyott. Ezeket lipcsei első tartózkodása alatt írta, vagy pedig az itt nyert képzetek utóhatása alatt.

E darabok, mint ezt Danzel alaposan kimutatta, a Gottsched-féle francia modorban vannak szerkesztve, melyet később ő maga is annyi hévvel támadott meg. A jellemek általános természetűek, minden személyesítés, minden nemzeti színezés nélküli mindennapi képek és álarcok. Még a drámákban előforduló nevek is: Damon, Valer, Adrast, Theopphan sat. francia utánzásoknak utánzásai. Lessing használt először divatos neveket, mi egészen új elvet és élénkebb színezést jelez.

Drámáit belső ösztönből írta, közvetlen öszköttetésben a színpaddal és a színészekkel, kiktől tanulni mindig kész volt. Már tanuló korában nagy kedvvel olvasta a római vigjátékirókat, kik nemcsak hajlamot ébresztettek benne a dráma iránt, hanem nagy befolyást is gyakoroltak nyelvezetére, satyrikus irányára, világ- és emberismeretére; nekik köszönheti a gyors és élénk párbeszédet, miben oly előnyösen kitűnt Gottscheddel szemben.

Az igazságszeretet egyik jellemvonása Lessingnek, miről drámai személyei fényes bizonyosságot szolgáltatnak; de meggyőznek bennünket a személyek arról is, hogy szerzőjük a könyveket és az életet egyaránt ismerte. Drámáiban az élet és tudomány fontos kérdéseit dolgozta fel.

Már ifjúkori dolgozatai meghaladták elődei és kortársai drámai műveit, s csakis annyiban állott velök egy téren, hogy ami a művészi alakot illeti, ő is francia minták szerint dolgozott.

„Az ifjú tudóson“ kívül, melyben annyi élccel neveti ki a cél és szellem nélküli tudálékosságot, mi neki igen jól sikerült, még két ifjúkori iránydrámáját ismerjük: „Die Juden“ és „Der Freigeist“ című műveket; az előbbinek célja, leküzdeni azon előítéleteket, melyeket e korban a zsidók iránt még a legmíveltebbek is tápláltak, s elősegíteni ezen akkor elnyomott népnek felszabadítását, emancipációját. Lessing, ki drámáiban erkölcsi célokat követett, és a színpadot a humanitás szószékévé tenni igyekezett, küzdött azon lealacsonyító előítéletek ellen, melyekkel ez élelmes népet üldözték, melyhez két legjobb barátja, Mendelsohn és Gumperz is tartoztak; kimutatja ezen előítéletek alaptalanságát ott, hol egy gazdag és művelt zsidó önzéstelen, nemes indulatát tünteti fel. Bármily gyöngének tűnik fel a darab jelenleg előttünk, nemesak felülmulta a korabeli drámákat, de nagy és erkölcsi tény is volt az a humanitás érdekében. E dráma előfutárja volt legkitünőbb művei egyikének „Nathan der Weise“-nek.

„Der Freigeist“ című művében legmélyebb gondolatait és eszméit dolgozá fel az ifjú költő, azon eszméket és gondolatokat, melyek őt oly közelről érdeklék. E művében azon megrögzött előítélet ellen száll síkra, melyet sokan a papok becsületességé iránt viseltetének. Alapeszméje, nem mint Dünzel állítá: az ellenség szeretetéről szóló tan, hanem azon szentirási eszmének feldolgozása: Gyümölcseiből ismerjétek meg őket! E darab menetét de l'Isle francia vigjátékiró egyik művéből kölcsönzé; de míg ez a két szerelmesben a véralkat különbözősét veszi tekintetbe; Lessing a különböző vallási meggyőződésből indul ki, és a szerelmesek egyikét mint szabad szellemet mutatja be, melynek példányképét könnyen találhatta fel a szabadszellemű Berlinben II. Frigyes uralkodása alatt. E darab tulajdonképen nem is vigjáték, hanem komoly jellemrajz, melyben csak az inasszerepek élcesek. Különb az egész mű néhány vontatott párbeszédén kívül elég élénk és érdekes; a két inasszerep a II. felvonás 5-ik jelenetében különösen sikerült. E drámája annyiban összehasonlítható korának egyik legkitünőbb művével: „Barnhelmi Minnával“, amennyiben ott is, mint itt, egyes osztályok kitünő tulajdonságai emeltetnek ki, ellenkezésben az eddig szokásos kigúnyolással, melyvel egész osztályokat köznevetség tárgyává tettek az úgynevezett vigjátékokban.

„Damon“ című darabjában egy vélt jó barátinak gonoszsága, „Die alte Jungfer“-ben a házassági vágy képezi a központot.

„Der Schatz“, melyben Plautust utánozza, leggyöngébb darabja. „Mysogin“, melyet később többször átdolgozott, görög és latin vigjátékirók nyomait viseli magán. Vidor mellékjelenetet képez ebben (és ez franciás) Laura szerelme az ál Leliohoz. Szerző itt azáltal, hogy Laura Lelio miatt jegyesét el akarja hagyni, a megengedett határt átlépi.

Tragoediai töredékei közül megemlíttjük „Henzi“, melynek tárgya Henzi Sámuel berni hazafi, ki 1749-ben az ottani aristokratia által lefejeztetett. Meg kell e darabról emlékeznünk, mert ezen már észrevehető, hogy szerző a francia tragoedia elveivel szakítani készül; a mű alexandrinekben van ugyan még írva, s az idő s hely egysége pontosan megtartva; de tartalma már elűt a francia drámától. Ugyanis, mit elődeinek egyike sem merészelt, ő a közelmúltat dolgozta fel; szigorúan a történeti igazsághoz tartotta magát, sőt még az előforduló szereplők neveit sem változtatta meg. Shakespeare „Julius Caesar“-jának befolyása e darabra félreismerhetetlen; Brutus Henzinek előképül szolgált, de ezen műnek több személye is emlékezteti az olvasót Shakespeare Cassiusa, Antoniusa és Caesarjára.

E töredék általános feltűnést okozott, és méltán, mert egy új, egy szabadabb szellem röpte volt ez, mely később Lessinggel élén a klasszikai nemzeti irányt teremtette.

Majdnem hajlandók vagyunk azt hinni, hogy Henzít azért nem fejezte be, mert munkaközben a dráma fölötti nézete már más irányt vett, melyet ezentúl mindig követett. Már ekkor jutott azon meggyőződésre, hogy a költészet, de különösen a drámai, csak akkor virulhat, ha lényeges elemeiben, a természet, igazság és a nemzetiségre van alapítva. Oly meggyőződés ez, mely később különösen Diderotvali ismeretsége óta elvvé vált nála; még egy lépés és az irodalmi forradalom, mely által Németországot a renaissance költészettől megszabadítja, és egy új szabadabb költészet alapítója lesz, legszebb győzelmét aratja. Lessing megtette e lépést; megírta „Miss Sara Sampson“, az első polgári, vagy inkább az első családi német tragoediát. E tragoedia az angol irodalom tanulmányozásának gyümölcse, melyben a francia renaissance elmélete sohasem verhetett mély gyökeret, és a tragoedia már Shakspeare óta, tárgyát az élet különféle teréről vette.

Lessing volt az első, ki a német irodalomban ez irányt követte; első műve e nemben „Miss Sara Sampson“ vala, melynek nagy hordereje különösen abban áll, hogy a polgári tragoediát tartalmilag megszabadítja a bűnvádi elemek prosájától, és a tragikus conflictus új terét jelölé ki; és midőn a családi élet legtitkosabb rejtekébe, az egyéni belső állapotok-, küzdelmek- és tévedésekbe behatolt, oly tért nyitott, hol az egyének abszolút becsé, szabadsága és souverain korlátlanága érvényt nyerhetett; mi a tragoediában okvetlenül szükséges. E tér a család, melyben a polgárilag annyira korlátolt ember szabad és souverain hős.

E darab mindenütt osztatlan tetszésben részesült; legelőször 1755-ben Odera melletti Frankfurtban adatott elő. Lessing barátai és ellenségeinek ez idő szerinti levelei egyaránt bizonyítják azon nagy hatást, melyet e darab a nézőközönségnél előidézett. Ramler azt írja Gleimnak: „Sie, t. i. die Zuhörer, saszen vier Stunden, wie Statuen und weinten.“ Érdekes, hogy a később oly híressé vált Schröder ekkor mint 10 éves gyermek adta Arabella leányszerepét.

Hogy e darabnak vannak hibái, azt senki sem fogja tagadni; azon tiszta határozott jellemvonásokat, melyekkel későbbi drámáiban találkozunk, itt hiába keressük. Az egész munka olynemű benyomást gyakorol reánk, mintha valamely dramatizált pszichológiai regényt olvasnánk. A párbeszéd legtöbb helyen vontatott és elvont erkölcsi tartalmú; az elcsábított leány beszéde sokszor túlságosan kenetteljes, továbbá roszul hat az emberre a keresett casuisticus mód, melylyel önmagát kínozza. Misem halad e darabban, és miután sokat beszéltek, a hősnő gyorsan ható méreg által hirtelen meghal. Az ellentét az alakokban, mint ez a nem tökéletes jellemzéseknél tapasztalható, igen kirívó. Egyfelől túláradó érzelem és szívjóság, másfelől ördögi gonoszság; közöttök a hősnék öntudatos, undort gerjesztő határozatlansága, mi végre a katasztrófát eszközli.

A szelíd, mély bánattól kínzott Sara és a határozott gonoszságú Marvood egymással úgy állanak szemben, mint a félnék galamb és a leselkedő kigyó.

Waitwell, Sir William Sampsonnak inasa, ki az atya és a leánynak legbensőbb bizodalját bírja —, Norton, Mellefontnak ravasz inasa, ki urának terveit ismeri, továbbá a két

hős nő szobaleányai, a főalakok ez árnyai, kissé nehézkes műalkatra mutatnak, mitől Lessing későbbi drámái már mentek. Magában a szerkezetben is vannak hibák, a véletlen ugyanis nagy szerepet játszik benne Mellefontnak okadatolatlan vigyázatlansága által; végre a siránkozó érzékeny hang különösnek tetszik előttünk az erőteljes józan szerzőnél; ez azonban onnan magyarázható, hogy az érzékenykedés a kor elve volt.

De ha e darab jelenleg vontatottnak tűnik fel előttünk, és más tekintetben sem tudunk vele kibékülni azon időben, melyben iratott, korszakot alkotott. Elvi jelentése igen nagy volt; mert egy csapással szétzúzta a renaissance varázsát, és egy egészen új drámai költészetnek nyitott utat, mi a kortársak méltó elismerését és bámulatát igazolja. Ezek most láttak először drámát, a valóság és mindennapi élet teréről, mely egyéni és finom emberismeretet tanúsító jellemeket hozott a színpadra, s melyben az erény és bűn saját, jellemző és határozott hangon beszélt. Legbámulatósabb benne Marvood jelleme, ez oly nagyszerű alak a maga nemében, minőt csak kevesen képesek feltüntetni.

Habár e darabban a tárgyat és személyeket idegen nemzettől kölcsönözte is, maga a felfogás egészen nemzeti vala. Ugyanez áll Lessing egy újabb „Philotas” című drámájáról, melynek megírására Kleist barátjának „Senecaja” birta. E műben a hazáért való önfeláldozás oly módon adatik elő, hogy abban a német szellem alapvonása, a rajongás teljesen felismerhető; mit a practicus Bodmer ki is gúnyolt. Ez az egyetlen mű, melyben Lessing jellemétől annyira idegen hűrt pendít meg; de midőn a hidegen fontoló és gúnyoros szerző, ily forró érzelmekkel telt művét olvassuk, nem szabad figyelmen kívül hagynunk, a II. Frigyes szerencsés háborúi által új tápot nyert hazaszeretetet és azon rajongást, melylyel a német protestánsok, protestáns királyuk iránt viseltetének. Lessingnek gyakorlati célja is volt e drámával; be akarta ugyanis bizonyítani, hogy a drámai cselekvés szorítkozhatik a legszükségesebbre, s használhatja a legegyszerűbb nyelvezetet, el-lentétben a francia színművek virágos irányával. Alig található dráma, melyben az esemény oly igen egyszerű, mint épen ebben. A csatában elfogott Philotas öngyilkossá lesz, nehogy atyja kicserélje őt az ellenséges királynak szintén elfogott fiáért, és ez által kénytelen legyen lemondani azon előnyökről, melyekben részesülhetne, ha ő maga is, t. i. Philotas nem lenne fogoly. — Ime az egész cselekvény. A kivitel is igen sikerült; jól-lehet az egésznek lyrai jelleme van, miért alakilag többi drámáinál hátrább áll; mégis a jellemekhez illő nyelvezet által jobb drámái mellett méltó helyet foglal el.

Foglalkozott Lessing a Faust-mondával is, melyet drámává akart átalakítani; s a fennmaradt töredékekből ítélve sajnálnunk kell, hogy azt be nem fejezte. Irt egy másik „Faustot” is, melyet nem fektetett túlvilági alapokra, hanem abban egy ördögi gonoszságú egyén volt a csábító, ki egy becsületes jámbor embert a szenvedélyek és bűnök posványába döntött. E dráma kézírata olaszországi útjában elveszett; a töredék az előb-biből való.

A szép siker, mi eddigi működését koronázta, buzdította őt nagy terve kivitelében. Az eszméről: önálló nemzeti drámát alkotni, koránt sem mondott le, hanem buzgal-mának egész hevével karolta fel azt; nem fordult a régi drámához, hogy abba új életet öntsön; nem akart többé a régi nyomokon haladni, hanem a közvetlen jelenből merített és oly tárgyat választott, mely mindenkit érdekelt.

Diderot utalt legelőször arra, hogy a becsületes jellemek komoly, ha nem is tragikus esélyei a polgári életben, a drámai költészet még eddig fel nem használt gazdag forrásai lehetnek: de míg Diderot komoly vigjátéka leginkább pathetikus természetű, addig Lessingé a valódi életnek természetűi viszfénye. Kitűnő műve e nemben Barnhelmi Minna, mely a drámai költészetben új nemet alkot, a szomorú- és vigjáték között állót; megvannak benne mindkettőből bizonyos jellemző vonások, anélkül, hogy ezek zavarólag hatnának. E mű az első nemzeti német vigjáték, mely még napjainkban is az egyedüli az egész német irodalomban. Göthe, ki e mű mintájára dolgozta ki ifjúkori drámai kísérleteit, e munka értékét és jelentőségét örökre megállapítja, midőn „Dichtung und Wahrheit“ című visszaemlékezéseiben ezeket mondja: „Es ist die erste aus dem bedeutenden Leben gegriffene Theaterproduction von specifisch temporärem Gehalt, die deswegen auch eine unberechenbare Wirkung that: Minna von Barnhelm. Diese Production war es, die den Blick in eine höhere und bedeutendere Welt aus der literarischen und bürgerlichen, in welcher sich die Dichtung bisher hewegt hatte, glücklich eröffnete.“ Göthe még mint agg férfiú is, Eckermann-nali beszélgetéseiben visszaemlékezik azon hatásra, melyet e darab reá mint ifjúra gyakorolt: „Valóban“, úgymond, „fényes meteor volt az; figyelmeztetett bennünket, hogy fenségesebb valami is létezik, melyről az akkori lanyha irodalomnak fogalma sem volt; s ha Göthe a III. felvonásban nagyon előtérbe nyomuló mellékalakokról, Franciska és Wernerről, kevésbé helyeslőleg látszik ítélni, egyszersmind azon észrevételt is teszi, hogy e kedves jellemekben Lessing örömét és gyönyörűségét találta, és azért foglalkozott velök talán kelleténél tovább; de épen e mellékszerepeken nyugszik e mű népszerűségének egy része, mely ezelőtt 100 évvel példátlan volt, és még most sem enyészett el tökéletesen.

Tudjuk, hogy a hét éves háborúban a kevély porosz mély sebeket ütött a százszokon, miket a politikai béke sem volt képes behegeszteni s a felizgatott kedélyeket lecsendesíteni; ezt akarta e színmű eszközölni. A százsz nők szeretetreméltósága meghódítja a poroszokat, és a béke megköttetik mind a fő, mind a mellékszereplők szerencsés egybekelése által. Azonban fontosabb ennél azon valóban népies irány, mely az egész művet átlengi, valamint a határozott törekvés: egy német férfi szellemét, erejét és jellemzilárdságát feltüntetni, továbbá egy német hölgy okosságát és szeretetreméltóságát a legszebb színekkel festeni.

Szokásban volt ez időben, ha katonát szerepeltettek a szinpadon, azt nevetségessé tenni; Lessing Tellheimban egy jellemszilárd katonát hoz a szinpadra, s benne, mint már több ízben más darabjaiban is tevő, egy egész osztályt szép oldaláról is feltüntet. Alapeszméje e darabnak a katonai becsület.

Figyelemre méltó, hogy míg a mellékszereplők, sőt részben a hősnő is, a vidor szerepkörhöz tartoznak, addig Tellheim határozotton komoly jellem.

E hős a becsület eszményképe, ki előtt mindenek, mi a becsülettel ellenkezik, még magának a szerelemnek is hátrálnia kell; Tellheim az elüljáró példányképe, ki iránt alattvalói imádással határos tisztelettel viseltetnek, s ki még a haszonleső csúszó-mászó korcsmárossal is becsületesen bánik a helyett, hogy azt érdeme szerint megbüntetné; Tellheim hű barát, a legmélyebb érzésű szerelemre képes, mert tiszteli a nőt; Tellheim hódolatteljes és határozott jellemű, ki nem engedi meg, hogy jegyesét oly névhez csatolja, mely, habár ér-

demetlenül, bemocskoltatott, mi helyrehozhatatlannak tűnik fel előtte, mert a becsületet illeti. Így áll e hős előttünk, és nemes jellemét minden oldalról megismerjük a cselekvény menetében. Végre oly magasságra emelkedik, hol a legnemesebb emberiesség tiszta érzése, a valódi szerelem, diadalt ül érzelmein. Büszke, míg előnyöket vár jegyesétől, de azonnal telve van alázattal, mihelyt látja, hogy ő nyújthat előnyöket jegyesének. A boldog és gazdag jegyessel, ki nagy hatalmú rokonokkal van környezve, felfogása szerint össze nem kelhet, mert azt boldogtalanná tenné, sőt lealázná; de midőn meghallja, hogy az örökségétől megfosztatott, rokonaitól kitagadtatott, különösen, midőn megtudja, hogy ez miatta történt: lábai elé borul és azon kegyelemért esedezik, hogy egész életét neki áldozhassa; és midőn így szerelme e próbát is ily dicsően kiállja, becsületét és vagyonát visszanyeri a királytól.

E hőssel legszebb összhangzatban van előállítva Minna jelleme, ki a legnagyobb áldozatra kész, hogy szive választottjával egyesülhessen, kit egyenes, nyílt és tántoríthatatlan jelleme és becsületességeért szeretett meg, dacára annak, hogy mint katona ellenségesen támadta meg hazáját. Minna a nőiesség eszményképe, a legmélyebb szeretetre képes, telve erélylyel, kitartással és kellemmel; hogy célját elérje, minden erélyét, okosságát és ravaszságát igénybe veszi s ezzel végre sikert is arat.

Ez úri hölgy finomságához igen kedélyesen simul bohó komornája, ki úrnőjével bizalmasb lábon lenni látszik, de kit mégis határtalanul tisztel és szeret. E komornának az őrmester iránti szerelme gyönyörű párhuzamot képez a főszemélyek szívézrelmeivel. A mellékalakok általában igen nagy szeretetreméltósággal vannak kezelve. Előtérbe nyomul a hű szolgák mintaképe Just, ki uráért tűzbe menni kész, továbbá az önfeláldozó Werner s a naiv Franciska.

Hol a főszemélyek már-már komoly kedélyállapotba hozzák az embert, ott a mellékszereplők csakhamar visszaállítják a víg hangulatot. Mindnyájan a legszebb összhangzatban a főszemélyek köré csoportosulnak; sőt az ellentétesség sem hiányzik, mely, a haszonleső kíváncsi koreszmárost nem is említve, a francia iparlovagban, az iparlovagok mintaképében, különösen sikerült; ez akkint fogadja a nyújtott alamizsnát, mintha ő tenne az adóval jót és mindenkit oly haszontalan jelleműnek tart, minő ő maga; s mint az efféle vitézek szokták, széles ismeretségeivel dicsekszik.

A párbeszédék igen élénkek, pezsgő élet lengi át azokat; az egész mű Lessing mély emberismeretéről tanúskodik. Hogy e munka osztatlan tetszésben részesült, az magában értetik; e tetszésnyilvánítás volt az egyedüli honorarium, melyet ez elévületlen munkáért nyert.

A tragoediát illetőleg Lessing hamburgi dramaturgiájában határozottan kifejtette nézeteit, melyekből kitérjük, hogy ő egészen Aristoteles tanítványa, kit teljesen ismert, felfogott és méltányolt. Lessing nem a félelem- és ijedtségben találta fel a tragoedia alapeszméit, hanem a számbamban; nézete szerint a tragikus események mindannyiszor birnak hatással és megindítják a kedélyt, valahányszor azokat halljuk, ellentétben a hősi eseményekkel.

A tragoediának feladata az embert a sorssal való küzdésében előtűntetni, mely őt fölemeli, midőn teljesen megtörni látszik; ha ez áll, akkor Lessing újabb drámája „Gallotti Emilia“ tragoedia a szó teljes értelmében. Nem a tragikus vég, mely nem ok-

vetlenül szükséges, teszi Emiliát tragikus hőssé, hanem az, hogy a hősnő halála által az erkölcsi élv diadalmaskodik az erkölcstelenség fölött.

Göthe e mesterműről így nyilatkozik: „Nach langem vieljährigem Ringen stieg dieses Stück wie die Insel Delos aus der Gottsched-Gellert-Weisseschen Wasserflut empor, um eine kreisende Göttin barmherzig aufzunehmen.“

Galotti Emiliában, úgy látszik, Lessing ismét elhagyja a nemzeti talajt, melyre annyi sikerrel lépett; mert míg Minnában német történet, német erkölcsök és viszonyokkal foglalkozik, ez újabb műben Olaszországba vezet a költő; azonban Lessinget és kitűnő tragoediáját egészen félreismernők, ha annak nemzeti jelentőségét tagadják. Nem szabad felednünk ugyanis, hogy e műnek politikai célja volt, s hogy e célt egészen nyíltan elő ne tüntesse, csak azért helyezi az eseményt idegen földre. Egyébiránt, habár Olaszország csekélyke hercegségében megy is végbe a cselekmény, csak a neveket kell németekre változtatni és azonnal valamely kis német udvarban képzeljük magunkat. Már e mű megjelenésekor sokan a braunschweigi viszonyokat vélték felismerhetni.

Az egész darabban Lessing igen csekély mennyiségű anyagot használt fel, azonban az a legfinomabb szálakig ki van dolgozva és akként berendezve, hogy kerek egészet képez, dacára annak, hogy a darab végkimenetele nem elégíti ki az embert, mint-hogy a főbűnös csak le van álarcozva, nem pedig kellőleg megbüntetve.

Galotti Emilia Lessing hamburgi dramaturgiájának próbaköve. Németország nem birt oly művel, mely annak tökéletesen megfelelt volna. Ugyanazon egyén, ki nemzetét elméletileg megszabadította a francia természetellenes pathostól, e szabadítást gyakorlatilag is véghez vivé, midőn oly művet alkotott, mely tartalma- és alakjára nézve teljesen megfelelt azon lényeges kívánalmaknak, melyeket Lessing a tragoediára nézve fölállított.

Vischer a híres aesthetikus, azt állítja, hogy Lessing e darabját a római történelemből merítette, hogy azt természetéből kivetkőztetve abba újabbkori társadalmi és erkölcsi viszonyokat ültetett. Azonban ez állítás minden alap nélküli; Lessing nem a római történelemből merített, amit Livius ismeretes elbeszéléséből kölcsönzött, az csak azon egyszerű tény, hogy egy atya megöli leányát, hogy annak becsületét egy zsarnoktól megvédje. E tény, e helyzet volt az, mely arra ösztönözé Lessinget, hogy ehhez ugyan némileg hasonló, de azért mégis tökéletesen új, egészen más idő- és világba tartozó mesét találjon ki, melynek körülményei olyneműek, hogy egy szerető atya azon kényszer-helyzetben látja magát, hogy leányát, ennek sürgető kérésére megölje, mint ezt a római atya 2000 év előtt önszántából tevé.

Lessing hamburgi dramaturgiájának egyik alaptörvénye így hangzik: „A félelem és szánalom, a tragoedia ez alapérzései leginkább a helyzetekből erednek, nem pedig a jellemekből: hasonló helyzetek tehát hasonló tragoediát adnak.“ A római darabban az atya a hős, Lessing művében a leány. A római leány csak ártatlan bárány, melyet az atya a szabadság oltárán feláldoz; Emilia ellenben nem akaratnélküli báb, ő maga kérve-kéri az atyát, hogy őt ölje meg.

Sokat gáncsolták e remekművet; még maga Göthe is öregebb korában hihetetlenül félreismerte azt.

Emiliának a válság percében jelleménél fogva kívánnia kellett a halált és e ki-

vánságot az atyának kellett teljesíteni; e szükségesség bebizonyításával áll vagy bukik Lessing e drámája.

Emilia, e tragoedia hősnője, a legszigorúbb felügyelet mellett nőtt fel, a leggondosabb nevelés örködött még érzelmei fölött is; családjá és a templom képezik egész világát; a mi ezenkívül reá hat, az zavarba hozza; hiszen ő maga vallja be atyjának, hogy Grimaldi házában töltve egy órát, a világi örömök nem csekély zavargást idéztek elő szívében, melyet a legszigorúbb vallási gyakorlatok alig voltak képesek hetek múlva is lecsillapítani. Innen magyarázható Emilia magatartása, zavara és felindulása, midőn a templomból hazajövet, hol a herceggel találkozik, anyja karjai közé veti magát; vétekekkel vádolja lelkét, hogy midőn szent helyen közeledik felé a csábítás bűne, ő a herceg iránt mégis tud szánalmat érezni, hogy meg tudta bocsájtani azt, mit határozottan el kellett volna ítélnie; ez az, mi bűnrészesség gyanánt tűnik fel előtte, mi kedélyét annyira felháborítja, mi elméjét, habár rövid időre is, annyira megzavarja; de csakis rövid időre, mert alig jó magához, már első gondolata jegyese, kinek a történeteket fel akarja fedezni; de midőn anyja ezt nem helyesli, enged a tapasztaltabb anyának és hallgat, szegyenli tapasztalatlanságát, hogy mint a szülő őt felvilágosítja, az udvariasság nyelvét annyira túlbecsülte. A következő jelenetben, Appianival szemben, Emilia ismét a régi gondtalan vidor gyermek. Sajátságos tünevény, hogy Emilia kedélye egyik állapotból a másikba igen határozottan és gyorsan változik; ő nem tartozik azon érzelő lények közé, kiket a legcsekélyebb dolog hosszabb időre kiüt sodrúkból; igen helyesen ítéli őt meg anyja, midőn azt mondja róla, hogy ő nemének legfélnkebbike, de az első meglepetés után azonnal telve a legnagyobb elhatározottsággal. Első érzelmeinek nem képes parancsolni, de a legkisebb megfontolás után mindenbe beletalálja magát, mindenre kész.

A gatzett elkövetése után, mely szívében oly mély sebet ejtett s mely az ő és szülőinek becsületét megsemmisítéssel fenyegette, magán kívül van; de az első felhevülés csillapultával gondolkozni kezd és sejt, hogy ki ennyire ment a gázságban, meg nem fog állani; annak tovább is kell mennie. Nem természetes-e, hogy a leány, ki azon pillanatban veszti el kedvesét, jegyesét, midőn épen esküvőre megy vele, e szomorú, ez exaltált pillanatban a halálra gondol, mely sokkal kevesebb irtózáttal tölti be szívet, mint a borzasztó valóság? Felháborodott lelke, jövőjét a legborzalmasb színekkel festi. Őrületté teszi azon gondolat, hogy a hercegnek talán sikerülhetne őt erényében megtántorítani, és e lehetőség gondolata borzalommal tölti el lelkét; sőt a gyűlöletnek daca, mely szavaiban is nyilatkozik: „Reisst mich! bringt mich! will mich reissen; will mich bringen; will! will! als ob wir keinen Willen hätten mein Vater!“ siettetik elhatározását: elköltözni e világból, hol több öröm úgy sem virít számára. Nem épen hallatlan dolog, hogy egy nő halálát óhajtsa, midőn jegyesét, kedvesét váratlanul elveszti. Jellemző és mély emberismeretet tanusító az, hogy Lessing oly szokat ad Emilia szájába atyjával szemben, melyekkel önmagát vádolja, mintha nem tudna a herceg csábításainak ellentállani, midőn túlozza azon veszedelmet, mely erényét és ártatlanságát fenyegeti — s midőn még ez sem használ, atyját gyáva-sággal vádolja, összehasonlítja őt a régi hős atyákkal, kik nem haboztak, midőn leányuk gyalázata és azok halála között kellett választani és oly meggyőződésteljesen tud beszélni, hogy végre célját eléri, véglehelletéig megtartva híven jellemét.

E hős jellemmel legszebb öszhangzatban van esetelve a szigorú apa: leánya

egyetlenegyszer távozik kíséret nélkül a közeli templomba, és ez már visszatetszik Odoardónak; midőn pedig meghallja, hogy leánya Grimaldi házát meglátogató, ott a herceggel beszélt, sőt, hogy ez őt kitünteté, alig tudja dühét visszatartani, mert ismeri a herceget és a világot.

A katastropha után a szerencsétlen apa a legkülönbözőbb érzelmektől gyötörtetik. Magánbeszéde az V. felvonás 6-ik jelenetében Shakespeare lánglelkéhez méltó; a teendők felett töprenkedik; sötét gyanú marja a hevesvérü olaszt, hátha leánya egyetért a herceggel, s így nem méltó arra, mit érte tenni akar. És mit akar érte tenni? Alig meri maga magának megvallani, hogy vagy a herceget, vagy saját leányát meg akarja gyilkolni. „El innen!” kiált fel végre, „nem akarom leányomat megvárni. Nem! ki őt ártatlanul sodorta a mélységbe, ám szabadítsa ki belőle. Miért volna épen kezemre szüksége? El!” De midőn távozni akar, megpillantja Emiliát és feljajdul: „Késő, ő akarja kezemet! akarja!” És most következik Lessing drámai költészetének eddig még felül nem mult remeke, az apa és leánya közötti utolsó párbeszéd. Az apai sziv, mint az orkántól felkorbácsolt tenger, a legkülönbözőbb érzelmektől kínoztatva, fel s alá hullámzik, s minél hátrázottabban lép fel a leány, annál inkább símul akaratahoz, míg végre, mintegy magán kívül, leánya kebelébe mártja a halálos tört. E cselekedet kényszerítő szükségességét könnyen fel lehet ismerni, ha a jellemeket a körülményekkel összevetjük.

A herceg kitünően van jellemezve; alig jelenik meg előttünk, már tisztában vagyunk vele; a munka teher előtte, szeszélyes, érzéki természetű, a pillanatnyi felhevülés embere. Ily dologtalan elpuhult léleknek szüksége volt oly egyénre, ki helyette gondolkodik és tesz. Ily emberre talált a jellemtelen Marinelliben, ki ravasz ügyességgel hajtja végre ura akaratját, és megrögzött gonoszságú hideg számítással elmozdít útjából mindenkit, ki őt célja elérésében gátolhatná, nem irtózik a gyilkosokkal cimboráskodástól, sőt magától az orgyilkosságtól sem. Marinelli különben az elfajzott udvaroncok példányképe: hizelgő, sőt aljas urával és fennhéjázó, kevély a rangban alatta állókkal szemben.

Orsina grófnő e darab leggenialisabb alakja; ő valóban szerette a herceget, szenvedélye sokkal lángolóbb és egyiránt heves, semhogy a változékonny érzelmű herceget állandóan magához tudná láncolni. Az ügyes és szellemével is hódító szép hölgy rajongóvá lesz, és így elveszti az önmaga s a herceg feletti uralmát. Szelleme és szenvedélye Marinelli s Edoardovali párbeszédeiben gyönyörűen tükröződik vissza. Bizonyos, hogy a német irodalom ehhez hasonló vad, erélyes, Medea és Phädrához hasonló, ily tüzes szenvedélyű női jellemet még közelítőleg sem képes felmutatni.

„Bölcs Nathan” Lessing utolsó drámai műve, melynek célja: bebizonyítani, hogy bármely vallásban lehet az ember becsületes, nemes érzelmű. E dráma magvát Boccaccio olasz költőnek a három gyűrűről szóló elbeszélése képezi.

A dráma maga nagyszerű és egyetlen a maga nemében; személyeinek helyzete a cselekvés tervéből van kifejtve: maguk a személyek kitünően vannak megválasztva: egy keresztény, egy török és egy zsidó képezik a főalakokat. A templarius erőteljes nemes alak, inkább katona mint pap. Saladin szabadelvűen és nemesen gondolkodik; Nathan komolyan elmélkedett a vallások különbségéről, és ítélete érett megfontolás következménye.

Legszebb a darabban, hogy bármennyire oktató is az, mégis a jellemzés oly találó, a cselekvésben annyi életerő van, hogy az egész mű elég könnyűséggel folyik.

Igaz, az aesthetika és a drámai szabályok tekintetéből nem egy kifogást lehet tenni ellene; többek között, hogy a drámai élénkség és folyton haladó cselekvény helyett több ízben vontatott vitatkozásra akadunk; a végkifejlés is igen gyöngé. Nathanuak tiszta jelleme positiv véget igényelne. Lessing, úgy látszik, nem tartotta szem előtt, mily nagy összeütközést támasztott e műben a fanatizmus és humanitás között; és épen azért, a cselekvényeknek befejezése a családi dráma értelmében nem kielégítő. Azt mondja Vischer, a nagy aesthetikus: „Der Patriarch musste zum Aeussersten schreiten, der Templer in einem spannenden Momente furchtbarer Gefahr als Retter Nathans auftreten, und dadurch seine Erhebung aus dem Dunkel des Vorurtheils vollenden. Dann mochte dieses Drama immerhin glücklich schliessen, nur nicht mit einer Erkennung, in welcher Liebende zu Geschwister werden müssen.“ Vischernek igaza van; sőt hozzá lehet még tenni, hogy a versek is, melyekben e dráma írva van, nem egy hibát tüntetnek elő; de mind-czok dacára igaz marad, hogy e munka, melyet a költő szerényen élemedett kora gyümölcsének nevez, nagyszerű és a német irodalomban páratlan a maga nemében.

És most, midőn Lessing drámai művein átfutottunk, tekiintsük röviden azon módokat, melyek szerint drámai alakjait felfogta és jellemezte.

Az alakok, melyeket valamely költő alkotott, külső különféleségök dacára birnak rokon elemekkel. Így Lessingnél is. Szigorú férfias természete, még az általa rajzolt női alakoknál is kitűnik; a szerelem és a gyöngédebb női érzés csekélyebb szerepet játszanak drámáiban.

A női alakok közt első sorban említendőek azok, melyeken főjellemvonáskint a szokás hatalma, a kötelességérzet és a valláserkölcsei elv uralkodik. Ide tartoznak Emilia és Recha, részben Sara Sampson is; ezeknél az atyai befolyás elvitázhatlan. A másodikban az okos és vidor nők foglalnak helyet, melyeknek: Barnhelmi Minna és Sittah. A harmadikban azok, kiknél a szenvedély teljes erővel kitör. E típus aljas jelleméhez tartozik Marwood, a hősihez Orsina grófnő.

A szerelmet Lessing általában igen józannak ecseteli, és hogy mily keveset törődik ezzel, onnan is kitűnik, hogy Nathanban, a drámai esemény feloldásánál elégségesnek tartotta a darab végén kitűntetni, hogy Recha és a templarius testvérek.

A barátságot sokkal élénkebben ecsetelte mint a szerelmet, mint ezt Tellheim és az őrmester, Nathan és Al-Hafi derwischnél, Appiani és Odoardónál látjuk. Gyönyörű Nathanban azon barátság jellemzése, mely közte és a templarius között fejlődik.

Lessing nézetei mellett hevesen küzdő, jellemszilárd egyéniség: ilyenek alakjai is. Ők mind küzdöttek az étellel, szenvedtek, tapasztalatokat szereztek, mielőtt nekünk azokat bemutatják; edzett emberek, kiknek homlokán az életnek fáradalma meglátszik, kik érezték a sors csapásait és azokat bátran állották ki. Mily tartalomdús történet fekszik Tellheim, az őrmester, Nathan, a templarius, a derwisch háta mögött, mielőtt a függöny felgördül!

Igy működött Lessing, így alapította meg az önálló német nemzeti drámát. Életfeladatát teljesítette és nemcsak felületesen utalt a drámai költészet magasabb céljaira, hanem azokat ki is vitte; s midőn ezt tette, egyszersmind bebizonyította azon német közmondás igazságát: *Genie ist der Fleiss.*

Arányi Ágost.

II.

A tanári kar.

A) Rendes tanárok.

Sor- szám	A tanár neve	Tantárgyak, melyeket előadott	Osztályok, melyekben elő- adott	Heti órái- nak száma	Észrevételek
1.	Arányi Ágost, az orsz. középtanodai tanáregylet s a m. kir. természettudományi társulat rendes tagja	Hittan. Latin nyelv. Német nyelv.	V. VI. VII. VIII. II. V. VI. VII. VIII.	18.	II. osztály főnöke, hitszónok, az ifjúsági segélyező-egylet elnöke.
2.	Budavári József.	Latin nyelv. Görög nyelv.	VI. VIII.	19.	VI. osztály főnöke.
3.	Horvát Sándor.	Hittan. Magyar nyelv. Természettan.	I. II. III. IV. VIII. V. VI.	16.	Hitelemző, az ifjúsági önképző-kör elnöke, a természettan szer- tár, a tanári és ifjúsági könyvtárak gondnoka
4.	Keszthelyi Endre, a budapesti gyorsíró-egylet tagja.	Magyar nyelv. Latin nyelv. Természettan.	II. III. IV. IV. I. II.	19.	—
5.	Kovács István. világi.	Tornászati.	I. II. III. IV. V. VI. VII. VIII.	16.	—
6.	Lauch János.	Magyar nyelv. Latin nyelv. Német nyelv. Mennyiségtan.	VI. I. I. II. I.	17.	I. osztály főnöke.
7.	Magyar Gábor, az orsz. középtanodai tanáregylet, — a m. földrajzi és m. történelmi társulat rendes tagja.	Földrajz és tör- ténelem.	VIII.	4.	Igazgató.
8.	Martin Péter.	Német nyelv. Mennyiségtan. Bölcsészettan.	III. IV. II. III. IV. VII. VIII.	18.	IV. osztály főnöke.
9.	Nováky Bertalan, világi.	Rajz.	I. II. III. IV.	16.	—
10.	Obelcz József.	Görög nyelv. Történelem.	VI. VII. V. VI. VII.	18.	V. osztály főnöke.
11.	Palkovics Károly.	Magyar nyelv. Földrajz. Történelem. Szépirás.	V. I. II. III. III. IV. I. II.	18.	III. osztály főnöke.
12.	Stancel Károly.	Magyar nyelv. Mennyiségtan.	VII. V. VI. VII. VIII.	16.	VII. osztály főnöke.
13.	Tóth Antal. a k. m. természettudományi s a m. történelmi társulat rendes tagja.	Természettan. Mennyiségtani földrajz. Vegytan.	III. IV. VII. VIII. VIII. IV. VI.	18.	VIII. osztály főnöke, a természettani és vegytani muzeum gondnoka.
14.	Való Mihály. a kir. m. természettudományi tár- sulat tagja.	Latin nyelv.	III. V. VII.	16.	—

B) Rendkívüli tanárok:*Keszthelyi Endre, gyorsírás-tanár.**Roth Endre, világi, ének-tanár.*

A nem kath. vallású ifjakat saját lelkészeik oktatták a vallásban.

III.**A sorozatban használt tanjegyek fokozata.**

Fokozat	A tantárgyakban tett előmenetel	A magaviselet	A szorgalom
	j e l z é s é r e		
Kitüntető	1 = kitünő 2 = jeles	példás dicséretes	ernyedetlen
I. rendű	3 = jó 4 = elégséges	törvényszerű kevésbé törvényszerű	kellő hanyatló
II. rendű	5 = elégtelen	nem törvényszerű	csekély
III. rendű	6 = rossz	—	semmi

IV.**Rövidítések jelentménye:**

vil. = világi; — tan. = tanít; — g. kath. = görög katolikus; — g. k. v. = görög keleti vallású; — ág. v. = ágostai vallású; — helv. v. = helvét vallású; — ism. = ismétlő; öszt. = ösztöndíjas; — péld. = példás; — dics. = dicséretes; — törv. = törvényszerű; k. t. = kevésbé törvényszerű; — erny. = ernyedetlen; — hany. = hanyatló; — csek. = csekély; — sem. = semmi; — I. r. = elsőrendű; — II. r. = másodrendű; — III. r. = harmadrendű. A *-gal jelzettek az illető tantárgyakból vizsgálatot nem tettek. Amely név után vallás jelezve nincs, római katolikus értendő. A görög nyelv és tornászati rovatában — = fölmentetett.

V.

A tanulók előmenetele.

A) A rendes tantárgyakból.

Első osztály.

A tanuló neve és vallása; ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	TANTÁRGYAK										Szorgalma	Magaviselete	Általános sorozata
	Hittan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Földrajz	Természettud.	Mennyiségtan	Rajz	Testgyakorlat	Szépíráás			
Ádám Sándor	4	4	4	3	4	3	4	4	3	5	hany.	törv.	I. r.
Agócsy Ödön	4	4	4	4	4	4	4	3	4	5	hany.	törv.	I. r.
Babarczy József, ism.	2	2	3	3	3	1	4	1	2	2	kellő	jó	I. r.
Bagáry Kálmán, ism.	3	4	3	4	4	3	4	3	2	3	hany.	törv.	I. r.
5 Balassovich László, ág. v.	1	2	3	3	3	3	4	2	2	2	kellő	jó	I. r.
Bálint Illés	1	3	3	2	2	3	4	1	4	1	kellő	jó	I. r.
Balogh Károly	3	3	3	3	2	2	2	2	3	2	kellő	jó	I. r.
Balpataky László	4	3	4	4	3	3	4	4	3	3	hany.	törv.	I. r.
Benák Sándor	4	4	5	5	5	4	5	3	3	4	csek.	törv.	II. r.
10 Bieber Károly	5	6	5	4	5	5	6	3	4	4	sem.	jó	III. r.
Bieber Miklós	4	3	4	2	3	2	3	2	3	2	kellő	jó	I. r.
Bingert János	4	2	4	3	3	3	4	4	4	4	kellő	k. t.	I. r.
Bite Antal	4	3	4	4	4	4	4	4	5	4	hany.	jó	I. r.
Bittenbinder Kourád	3	3	3	2	4	3	4	3	4	3	kellő	törv.	I. r.
15 Bittó Ferenc	5	5	5	5	4	4	5	3	3	4	csek.	törv.	II. r.
Bóhm Károly, héber	*	4	5	3	5	4	5	4	4	3	—	törv.	—
Breizach Béla	4	4	3	3	3	3	4	3	*	4	kellő	törv.	I. r.
Bremmer Antal	3	3	2	1	3	3	2	3	4	3	kellő	dics.	I. r.
Bruch József	4	4	4	3	4	4	4	4	—	4	hany.	dics.	I. r.
20 Buding Miklós	3	3	2	1	3	2	2	1	4	2	kellő	dics.	I. r.
Burger Zsigmond	4	3	4	4	3	3	4	4	*	4	hany.	törv.	I. r.
Cserép János	4	3	4	4	3	4	4	3	*	4	hany.	törv.	I. r.
Csillag Antal, ism.	4	4	4	3	4	4	4	3	2	3	hany.	törv.	I. r.
Czinner Károly, héber	3	4	5	4	5	4	5	4	3	2	csek.	törv.	II. r.
25 Dassinger Vendel	5	5	5	4	6	5	5	3	4	4	sem.	k. t.	III. r.
Deutsch Sándor, héber	1	2	1	1	1	2	1	4	—	3	erny.	jó	kit.
Dugász István	4	4	4	4	4	4	4	3	—	4	hany.	jó	I. r.
Dungyerszki Bogdán, g. k. v.	3	4	4	4	5	4	5	3	4	4	csek.	törv.	II. r.
Dungyerszki Jakab, g. k. v.	2	4	4	4	4	3	4	4	4	4	hany.	törv.	I. r.
30 Fejes Jenő	1	4	4	4	4	2	4	3	1	4	hany.	jó	I. r.
Fekete Ignác, héber	1	3	2	1	3	3	3	5	4	3	kellő	jó	I. r.
Fischer Sándor, héber	2	3	4	3	2	3	4	4	3	4	kellő	törv.	I. r.
Fizeschan Miklós, g. k. v.	3	4	4	3	4	4	4	1	4	2	hany.	jó	I. r.
Fodor István	1	4	5	5	4	3	5	2	3	4	csek.	jó	II. r.
35 Fohs György	4	3	3	2	3	4	3	2	4	2	kellő	jó	I. r.
Fritz János	3	4	4	2	4	4	4	3	—	4	hany.	dics.	I. r.
Gál István	2	2	2	3	3	3	3	2	3	2	kellő	dics.	I. r.
Gammel Béla	3	4	4	4	4	3	4	3	4	4	hany.	törv.	I. r.
Grosz Dezső, héber	3	3	4	3	3	4	4	5	*	4	hany.	törv.	I. r.
40 Grüner Simon, héber	1	4	5	3	5	5	5	3	2	3	csek.	törv.	II. r.
Halász János, ism.	4	5	4	4	4	5	5	2	3	3	csek.	törv.	II. r.
Halász Imre	4	3	3	3	3	4	3	1	*	2	kellő	jó	I. r.
Hegedüs István	3	4	4	4	4	3	4	4	*	4	hany.	törv.	I. r.
Herzl István, héber, ism.	2	3	3	3	4	2	4	4	3	3	hany.	jó	I. r.

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	TAN TÁRG Y A K										Szorgalma	Magaviselete	Általános sorozata
	Hittan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Földrajz	Természettan	Mennyiségtan	Rajz	Testgyakorlat	Szépírá			
45 Holz Ferenc, ism.	5	5	5	3	4	4	5	3	3	4	csek.	törv.	II. r.
Horovitz Sándor, héber	2	3	1	1	4	3	2	3	3	2	kellő	jó	I. r.
Juhász Gusztáv	2	3	2	3	3	2	3	1	4	3	kellő	dics.	I. r.
Juhász Imre	3	4	3	4	4	4	4	3	3	3	hany.	jó	I. r.
Juhász Károly	1	2	2	2	3	2	2	3	3	3	erny.	dics.	jeles
50 Junker János	4	4	5	4	5	5	5	3	3	4	csek.	törv.	II. r.
Kain Sándor	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	hany.	törv.	I. r.
Kann Sándor, héber	3	3	4	4	4	4	4	3	4	2	hany.	törv.	I. r.
Katzki Béla, héber	2	3	4	3	4	3	4	3	4	2	hany.	jó	I. r.
Kehrer Károly	4	3	1	1	3	3	2	3	3	3	kellő	törv.	I. r.
55 Kemper Ferenc	5	6	5	4	5	5	5	3	4	2	sem.	jó	III. r.
Kindl János	4	4	4	3	4	4	4	4	4	3	hany.	jó	I. r.
Knöbl József	3	3	4	2	4	4	4	3	—	3	hany.	jó	I. r.
Kopasz Lajos	2	3	4	4	3	2	4	3	*	4	hany.	dics.	I. r.
Kőszeghi József	2	1	2	2	2	2	2	3	2	3	erny.	dics.	jeles
60 Kövessi Ödön	2	2	3	3	2	3	3	3	2	3	kellő	dics.	I. r.
Krpalek Lajos	3	4	4	4	3	2	4	3	2	4	hany.	törv.	I. r.
Kunitzer Sándor, héber	1	2	1	2	1	1	1	3	4	3	erny.	dics.	kit.
Kutassy József	2	2	1	2	2	1	3	3	3	4	erny.	jó	jeles
Lévai József, héber	1	2	1	2	2	1	2	3	3	2	erny.	jó	jeles
65 Lippay Lajos	1	1	1	1	1	1	1	1	3	2	erny.	jó	kit.
Lukász Imre	5	4	5	3	4	5	5	3	3	4	csek.	k. t.	II. r.
Mácska Lajos	3	3	3	4	2	4	4	1	3	2	kellő	jó	I. r.
Makovicska Ottó	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	kellő	jó	I. r.
Malatenszky Lajos	5	5	5	5	4	5	5	2	1	2	csek.	törv.	II. r.
70 Mandl Izidor, héber	4	5	5	3	5	4	5	4	4	3	csek.	törv.	II. r.
Matók Ferenc	1	1	1	3	1	2	2	1	2	1	erny.	dics.	jeles
Mertz Lajos	5	4	4	4	5	4	5	3	2	3	csek.	törv.	II. r.
Mihályfi Ferenc	4	4	3	4	2	4	4	3	3	4	hany.	törv.	I. r.
Moró János	3	4	5	5	5	4	5	4	4	5	csek.	jó	II. r.
75 Német Ferenc	4	4	4	4	3	3	3	3	3	4	hany.	jó	I. r.
Neubeller Ernő	4	4	5	4	4	4	5	1	4	3	csek.	jó	II. r.
Okruczky István	3	2	3	3	2	2	3	3	3	3	kellő	dics.	I. r.
Oppelz Lajos	4	3	3	2	4	2	4	3	2	3	hany.	törv.	I. r.
Ökrös Gyula	4	5	5	5	4	4	5	1	4	4	csek.	jó	II. r.
80 Pálmay János	3	3	3	4	3	3	3	3	3	4	kellő	jó	I. r.
Pollák József, héber	2	4	4	4	4	4	4	4	4	4	hany.	törv.	I. r.
Popovics Balázs, g. k. v.	1	5	5	5	5	4	5	1	2	3	csek.	törv.	II. r.
Pottyondy Lajos	2	2	1	1	2	2	2	1	3	2	erny.	jó	jeles
Prachthäuser Miklós	4	3	2	1	3	2	3	1	4	2	kellő	dics.	I. r.
85 Puschner István	4	3	4	3	4	4	4	4	4	4	hany.	törv.	I. r.
Reiner Gyula, héber	3	3	2	2	2	3	3	2	1	3	kellő	jó	I. r.
Riesz Gyula	3	5	5	3	4	5	5	1	4	2	csek.	jó	II. r.
Roth Jakab, héber	1	2	2	2	2	3	2	4	4	4	erny.	jó	jeles
Schlesinger János, héber	1	2	2	2	2	2	3	3	3	3	erny.	jó	jeles
90 Straub Lőrinc	4	5	5	4	5	5	5	4	2	4	csek.	törv.	II. r.
Szabó Imre	4	4	4	4	3	4	4	3	3	4	hany.	törv.	I. r.
Székrenyi Rudolf	4	4	5	4	4	4	5	1	3	3	csek.	törv.	II. r.
Szőke Ferenc	4	4	5	5	4	4	5	5	4	3	csek.	törv.	II. r.
Szőke Gyula	5	5	5	5	4	4	5	4	4	4	csek.	törv.	II. r.
95 Szücs Gyula	4	4	5	5	5	5	5	3	4	4	csek.	törv.	II. r.
Tápai Dezső	4	5	5	5	3	3	5	2	4	4	csek.	törv.	II. r.
Terhes Zoltán	2	2	3	2	1	2	2	3	4	4	erny.	dics.	jeles

A tanuló neve és vallása, öszöndíjas vagy ismétlő-e?	TANTÁRGYAK										Szorgalma	Magaviselete	Általános sorozata
	Hittan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Földrajz	Természettudomány	Mennyiségtan	Rajz	Testgyakorlat	Szépíráás			
Tóth Kálmán	4	4	4	4	5	4	5	3	3	4	csek.	törv.	II. r.
Török Antal, ism.	4	4	4	4	4	3	4	3	2	4	hany.	jó	I. r.
100 Török Béla, ism.	4	4	4	4	3	3	4	4	3	4	hany.	törv.	I. r.
Török Imre	3	3	3	3	3	3	4	2	4	3	kellő	törv.	I. r.
Tötössy Árpád	4	4	4	3	4	3	4	3	2	3	hany.	törv.	I. r.
Ungár Simon, héber	2	2	2	2	2	2	3	3	3	2	erny.	jó	jeles
Urbán Mihály	4	3	4	4	3	4	4	2	3	4	hany.	törv.	I. r.
105 Visky István	2	2	1	2	3	2	2	5	3	4	erny.	törv.	jeles
Weiner Márton, héber	2	3	3	3	2	3	3	3	2	3	kellő	törv.	I. r.
Vinand Jakab	4	3	2	3	3	4	3	3	4	4	kellő	törv.	I. r.
Zarkavölgyi Andor	3	4	3	4	3	3	4	3	4	4	kellő	jó	I. r.

Ki naráltak :

Ausländer Sándor.	Kókay Rudolf.
Fuchs Samu.	Kunitzer Alfréd.
Hajdu Antal.	Lamprecht Antal.
Hegedüs György.	Marian Péter.
Herzberg Emil.	Pap János.
Kecskeméty László.	Stolz Nándor.
Kibling Béla.	Zozúk Izidor.

Meghalt :

Röszler Béla, héber.

Második osztály.

A tanuló neve és vallása; osztályos vagy ismétlő-e?	TANTÁRGYAK										Szorgalma	Magaviselete	Általános sorozata
	Hittan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Földrajz	Természettan	Mennyiségtan	Rajz	Testgyakorlat	Szépíráás			
Assermann Pál	4	3	5	4	4	4	4	2	1	2	csek.	jó	II. r.
Babarczy József	3	4	4	4	3	4	3	2	3	3	hany.	jó	I. r.
Bába István	4	4	*	4	3	4	*	5	3	3	—	jó	—
Bittenbinder Miklós	1	2	3	1	1	1	2	1	4	1	erny.	dics.	jeles
5 Bodor Sándor	3	4	4	4	3	3	4	3	4	4	hany.	jó	I. r.
Csányi Nándor	3	4	4	4	3	3	4	3	4	4	hany.	jó	I. r.
Czibulka Richard	3	4	4	1	2	4	4	3	—	3	hany.	jó	I. r.
Czimer Károly	3	4	4	4	2	4	4	2	*	1	hany.	jó	I. r.
Daszinger József	4	4	5	4	4	3	4	3	3	4	csek.	jó	II. r.
10 Daubner Gyula	3	4	4	3	2	4	4	4	3	4	hany.	jó	I. r.
Dickmann Adolf, héber	1	3	1	1	3	2	2	3	4	2	kellő	jó	I. r.
Ehling János	3	2	4	1	2	3	4	3	4	3	kellő	jó	I. r.
Frekó Menyhért	1	1	2	1	1	2	3	3	3	3	erny.	dics.	jeles
Friedrich Péter	4	3	4	2	4	4	4	4	2	3	hany.	törv.	I. r.
15 Georgievics István, g. k. v.	3	3	4	3	3	4	4	4	3	3	kellő	törv.	I. r.
Glász Pál	1	2	3	2	1	1	3	2	4	1	kellő	péld.	I. r.
Harsányi János	3	3	4	4	3	4	4	2	4	2	hany.	jó	I. r.
Holz Mátyás	4	4	4	2	4	4	4	3	4	3	hany.	törv.	I. r.
Kelemen Béla	1	1	1	2	2	1	2	3	3	2	erny.	dics.	kit.
20 Keszler Mihály	2	3	3	2	3	3	3	3	3	2	kellő	jó	I. r.
Kiss János	3	2	3	2	4	3	3	1	3	3	kellő	jó	I. r.
Kiss Jenő	3	4	4	3	3	4	4	3	*	3	hany.	törv.	I. r.
Kiss István	3	4	4	3	4	3	4	2	3	4	hany.	törv.	I. r.
Klein Alajos, héber	1	1	3	1	1	1	2	2	4	2	erny.	dics.	jeles
25 Klivinyi Lajos	4	4	5	5	4	5	4	4	—	3	csek.	jó	II. r.
Korda János	3	4	5	4	4	5	3	4	3	4	csek.	törv.	II. r.
Krubicza József	4	4	5	3	4	4	5	4	5	4	csek.	jó	II. r.
Laczkó János	3	2	4	3	2	3	4	3	5	2	kellő	törv.	I. r.
Lapanovszky Dezső	4	5	5	5	5	5	5	4	4	4	csek.	jó	II. r.
30 Lengyel Lajos, ism.	1	1	2	1	1	1	2	2	4	1	erny.	dics.	kit.
Martin József	4	4	4	3	4	4	4	3	3	4	hany.	törv.	I. r.
Nágel Jakab, héber, ism.	1	4	*	3	*	*	*	5	—	4	—	törv.	—
Perisics Zoltán	2	2	2	1	1	1	3	3	4	3	erny.	jó	jeles
Pap Ferenc	2	4	4	3	3	3	3	3	1	3	kellő	jó	I. r.
35 Pfeilschifter József	3	5	5	5	4	5	5	4	4	4	csek.	törv.	II. r.
Pillich Gyula	3	4	4	3	4	4	4	3	2	2	hany.	törv.	I. r.
Pintér Mihály	2	3	4	3	2	2	3	4	3	4	kellő	jó	I. r.
Reichlinger Ede, héber	1	1	3	2	2	2	3	4	3	3	kellő	törv.	I. r.
Rittinger Antal	1	2	3	1	3	1	3	1	3	2	kellő	dics.	I. r.
40 Rózsa Antal	4	5	5	5	5	5	5	3	—	4	csek.	jó	II. r.
Schreiber Fülöp, héber	1	1	1	1	1	1	1	1	4	2	erny.	dics.	kit.
Streicher Miklós	4	4	4	2	3	4	3	1	2	1	hany.	törv.	I. r.
Taschler Endre	1	3	3	3	2	3	3	3	2	3	kellő	jó	I. r.
Tökölyi Lajos	2	2	3	4	2	2	3	2	3	3	kellő	dics.	I. r.
45 Vasilevics Adalbert, g. k. v.	3	4	4	2	2	4	4	4	3	2	hany.	jó	I. r.
Wener Antal	4	4	5	3	4	4	4	3	4	4	csek.	törv.	II. r.
Wetzer Ferenc	4	3	4	3	4	4	4	3	4	2	hany.	jó	I. r.
Willi Illés, ism.	4	4	4	4	4	4	4	3	3	3	hany.	jó	I. r.
Virsz Péter	5	4	5	4	4	4	5	2	1	4	csek.	törv.	II. r.
50 Ziffer Alfréd, héber	1	2	1	1	1	1	2	3	4	3	erny.	dics.	kit.
Zillich Fülöp	4	4	5	3	4	4	5	3	4	3	csek.	törv.	II. r.
Zsák Frigyes	4	3	4	3	3	3	4	3	3	2	hany.	jó	I. r.
Zsarkó István	3	3	4	3	2	2	4	3	*	3	kellő	jó	I. r.

Kimaradtak: Herzberg Tivadar, Kleinwald Lajos, Nagy Antal, Várakozó Gyula.

Harmadik osztály.

A tanuló neve és vallása ösztündíjas vagy ismétlő-e?	TANTÁRGYAK										Szorgalma	Maga viselete	Általános sorozata
	Hittan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Földrajz	Történelem	Mennyiségtan	Természattan	Rajz	Testgyakorlat			
Babarczy Géza	1	3	3	3	2	2	4	3	3	2	kellő	jó	I. r.
Baitz Károly	2	4	4	4	1	1	4	3	1	1	kellő	jó	I. r.
Bálint Agoston	3	5	4	4	*	5	5	4	4	4	—	törv.	—
Bödő Nándor	1	3	4	4	3	3	4	3	1	4	kellő	dics.	I. r.
5 Breitner Zsigmond, héber	1	4	4	3	3	3	4	3	3	3	kellő	jó	I. r.
Buday Gerő	1	2	2	2	1	2	2	2	4	—	kellő	dics.	jeles
Chilkó Sándor	3	3	4	4	3	2	4	2	2	2	kellő	jó	I. r.
Dabics Ilia, g. k. v.	2	4	4	4	4	4	4	4	4	2	hany.	dics.	I. r.
Gécy Alajos	3	4	4	4	4	4	5	3	4	5	csek.	k. t.	II. r.
10 Gramantik Pál	2	4	4	4	4	3	4	4	2	4	hany.	törv.	I. r.
Grozeszku Mihály, g. k. v.	3	4	4	4	4	4	5	4	4	3	csek.	törv.	II. r.
Hegedűs Dezső	1	3	3	3	2	3	4	3	3	4	kellő	dics.	I. r.
Herczl Manó, héber	1	1	1	1	1	1	2	1	1	4	erny.	dics.	kit.
Jónás Endre	2	3	4	4	3	2	4	3	4	3	kellő	dics.	I. r.
15 Kálmán István	3	4	4	4	4	4	4	3	4	4	hany.	jó	I. r.
Kemény Béla	1	2	3	2	2	3	3	1	4	3	kellő	dics.	I. r.
Kiss Péter	1	2	1	2	2	1	2	2	3	—	kellő	dics.	jeles
Klein Adolf, héber	1	3	4	4	2	3	4	3	2	4	kellő	dics.	I. r.
Kövessy József	1	3	3	3	2	1	3	1	4	3	kellő	jó	I. r.
20 Krieszhaber Adolf, héber	1	2	3	2	2	2	4	3	3	4	kellő	dics.	I. r.
Mészáros Lajos	1	3	3	3	3	4	*	3	2	3	—	jó	—
Pollák Izsó, héber	1	2	3	3	2	3	2	3	3	3	kellő	törv.	I. r.
Réh Akos	4	5	4	5	4	4	5	5	4	—	csek.	k. t.	II. r.
Roosz Mátyás	3	4	4	3	3	3	4	4	3	5	hany.	törv.	I. r.
25 Schreiber György	4	5	4	4	4	4	5	4	2	4	csek.	törv.	II. r.
Schönfeld Antal, héber	*	4	4	4	4	3	4	4	3	3	—	jó	—
Seidmann Ferenc, héber	2	3	4	3	3	4	4	3	5	—	kellő	törv.	I. r.
Spitzer Vilmos, héber	1	2	2	1	2	1	3	2	3	3	kellő	dics.	jeles
Ströbl Győző	2	2	3	2	3	3	1	1	4	1	kellő	törv.	I. r.
30 Szabó Lajos	1	2	1	1	1	3	1	1	2	*	kellő	dics.	jeles
Szendrey Lajos	1	1	2	3	1	2	2	2	2	4	kellő	dics.	jeles
Szerdahelyi Károly	3	4	4	4	4	4	4	4	5	2	hany.	törv.	I. r.
Szijártó Antal	2	3	4	4	3	4	4	4	3	—	hany.	törv.	I. r.
Weisz Vilmos, héber	1	4	4	4	4	4	4	3	4	4	hany.	törv.	I. r.
35 Zuna Béla	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	erny.	péld.	kit.
Zsideg István	3	4	4	4	4	4	4	4	3	4	hany.	jó	I. r.

Kimaradtak:

Goldstein Miksa, héber. Vojnics István.

Meghalt:

Huszár Kálmán.

Negyedik osztály.

A tanuló neve és vallása, ösztündíjas vagy ismétlő-e?	T A N T Á R G Y A K										Szorgalma	Magaviselete	Általános soró- zata
	Hittan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történelem	Mennyiségtan	Természettan	Vegytan	Rajz	Testgyakorlat			
Baitz János.	2	4	5	3	4	4	3	3	1	2	csek.	jó	II. r.
Berkovics Sándor	1	2	2	3	2	3	3	3	4	4	kellő	jó	I. r.
Cibula István	2	4	4	4	3	4	3	4	3	4	hany.	jó	I. r.
Ehling Károly	2	1	2	1	1	2	2	2	4	4	erny.	dics.	jeles
5 Ernst János	2	2	3	2	2	2	2	2	1	4	kellő	dics.	jeles
Frank Sándor	1	2	2	4	2	4	3	3	3	5	kellő	dics.	I. r.
Gózsy Mátyás	3	4	4	3	3	4	3	4	4	3	hany.	jó	I. r.
Grünfeld Miksa, héber	1	3	2	2	1	3	1	1	3	2	kellő	jó	I. r.
Halhegyi Sándor	2	4	4	4	4	4	4	4	1	4	hany.	dics.	I. r.
10 Haasz József, héber	1	2	3	1	2	2	3	2	2	5	kellő	dics.	I. r.
Ivankovics Nándor	2	3	4	3	3	3	3	3	2	3	kellő	jó	I. r.
Jilly Gyula	3	4	4	4	3	3	3	4	3	4	kellő	jó	I. r.
Kiss Imre	1	3	4	4	2	4	4	4	4	4	hany.	dics.	I. r.
Kleits János	1	3	3	2	2	2	2	2	2	3	kellő	dics.	I. r.
15 Mihályfi János	1	4	3	4	2	4	4	3	2	2	kellő	jó	I. r.
Nagy Béla	3	3	3	3	3	3	3	3	4	—	kellő	jó	I. r.
Neagoe János, g. k. v.	1	3	3	2	3	3	3	3	2	1	kellő	jó	I. r.
Nikolics János, g. k. v.	2	4	5	4	4	4	5	4	3	2	csek.	törv.	II. r.
Nyári József	1	3	3	3	3	4	3	3	3	4	kellő	jó	I. r.
20 Olajos József	1	1	1	1	1	1	1	1	1	4	erny.	dics.	kit.
Pappert Vencel	4	5	5	4	5	5	4	5	2	4	csek.	k. t.	II. r.
Sánta Pál	1	2	3	3	1	3	2	3	3	3	kellő	dics.	I. r.
Spitzer Mihály, héber	1	1	1	1	1	2	1	1	3	2	erny.	dics.	kit.
Stockbauer Kálmán	3	4	4	4	3	4	3	4	3	4	hany.	jó	I. r.
25 Szűcs László	2	4	5	4	4	4	4	3	3	4	csek.	jó	II. r.
Thierjung Mihály	3	3	4	3	3	4	3	3	4	4	kellő	jó	I. r.
Várady Dezső, helv. v.	2	3	3	3	3	4	3	3	4	4	kellő	dics.	I. r.
Varga Ferenc, helv. v.	1	3	3	3	1	3	3	3	3	3	kellő	dics.	I. r.
Velcsov Kálmán	2	2	1	2	1	2	2	2	3	4	erny.	dics.	jeles
30 Weisz Ignác, héber	1	2	3	2	1	3	2	2	3	4	kellő	dics.	I. r.
Weisz Sándor, héber	1	3	4	2	2	3	2	3	4	4	kellő	jó	I. r.

Kimaradt:

Schlesinger Izidor, héber.

Ötödik osztály.

A tanuló neve és vallása; ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	TANTÁRGYAK									Szorgalma	Magaviselete	Általános sorozata
	Hittan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Német nyelv	Történelem	Természettud.	Mennyiségtan	Testgyakorlat			
Assermann Ferenc	1	2	4	—	4	3	4	4	1	hany.	jó	I. r.
Borbola Mihály	3	4	4	*	4	4	4	5	2	—	törv.	—
Eppinger Alfréd, héber	1	2	3	3	1	3	3	3	4	kellő	jó	I. r.
Feimer Jakab	1	4	4	4	3	4	4	3	3	hany.	jó	I. r.
5 Führer Simon, héber	1	2	2	3	1	2	4	3	—	kellő	dics.	I. r.
Georgievits János, g. k. v.	1	4	4	4	4	3	4	4	—	hany.	jó	I. r.
Glász József	1	2	3	2	1	1	4	3	3	kellő	jó	I. r.
Grócki Péter	2	3	1	2	4	1	4	4	3	kellő	dics.	I. r.
Grozesku György, g. kath.	2	4	4	4	4	4	4	4	3	hany.	jó	I. r.
10 Hankó György	1	2	1	2	3	1	2	3	—	kellő	dics.	I. r.
Hoffer József, ism.	3	4	*	*	5	4	3	5	—	—	törv.	—
Holló Lajos	1	1	2	2	3	1	3	2	3	kellő	dics.	I. r.
Kirchner József	2	4	4	4	3	3	4	4	—	kellő	jó	I. r.
Korek János	3	4	4	4	3	3	4	4	3	hany.	törv.	I. r.
15 Kövessy Ödön	1	2	4	2	4	1	4	4	3	kellő	dics.	I. r.
Krausz Ede	1	4	*	*	3	4	5	5	2	—	törv.	—
Kréméry Károly	1	4	3	3	4	2	3	3	1	kellő	jó	I. r.
Kyri János	1	3	4	2	1	2	3	3	1	kellő	jó	I. r.
Mihajlovits Lázár, g. k. v.	4	4	4	4	4	4	4	4	4	hany.	törv.	I. r.
20 Nagy Mátyás	1	3	4	4	4	2	4	4	4	hany.	törv.	I. r.
Oltványi Pál, Oltványi-öszt.	1	3	2	3	3	2	3	3	3	kellő	dics.	I. r.
Orsó Mátyás	1	1	1	1	1	1	1	1	2	erny.	dics.	kit.
Prinz Antal, héber	1	1	1	1	1	1	1	1	3	erny.	dics.	kit.
Rieger Kálmán	3	4	4	4	2	4	4	4	—	hany.	jó	I. r.
25 Schadek Ferenc	2	2	2	3	1	2	4	3	2	kellő	jó	I. r.
Szávics Kornél, g. k. v.	4	4	4	4	4	4	4	4	3	hany.	törv.	I. r.
Szerdahelyi Kálmán	1	4	4	4	4	4	4	4	3	hany.	jó	I. r.
Szűcs József	2	3	4	3	4	3	4	3	2	kellő	jó	I. r.
Tary József	1	3	4	4	4	2	3	3	4	kellő	jó	I. r.
30 Tölcséry Ferenc	1	2	2	3	3	2	3	3	—	kellő	dics.	I. r.
Várossy Gyula	1	4	4	4	4	4	4	4	—	hany.	törv.	I. r.
Vereb Adolf	2	5	4	5	4	4	4	5	3	csek.	jó	II. r.
Wagner Nándor	1	2	1	2	1	1	3	3	3	kellő	jó	I. r.
Weitzenfeld Antal, héber	1	2	2	3	3	3	4	4	4	kellő	jó	I. r.
35 Zolnay Vilmos	1	2	2	2	2	1	3	2	—	erny.	jó	jeles

Kimaradtak:

Eremitas László, g. k. v., Gesztessy László,
 Kiss László, Koráni Kálmán, ism.,
 Rosenberg Mihály, héber, Zsótér László, ism.

Hatodik osztály.

A tanuló neve és vallása, osztályos vagy ismétlő-e?	T A N T Á R G Y A K										Szorgalma	Magaviselete	Általános sorozata
	Hittan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Német nyelv	Történelem	Természettud.	Mennyiségtan	Vegytan	Testgyakorlat			
Budavári Lipót	1	1	2	2	2	1	2	3	1	2	erny.	dics.	jeles
b. Feilitzsch Arthur, ág. v. . .	1	2	3	3	2	1	3	4	3	2	kellő	dics.	I. r.
Fitsór József	1	1	2	1	2	1	2	1	2	—	erny.	dics.	jeles
Fóris József	3	3	4	4	2	4	3	4	3	3	kellő	jó	I. r.
5 Freyburger Sándor, Rudolf- oszt.	1	3	3	3	2	3	3	4	2	4	kellő	dics.	I. r.
Grosser Albert, héber	1	1	1	1	1	1	2	1	2	4	erny.	dics.	kit.
Hegedűs István	3	2	3	3	3	2	3	3	3	3	kellő	dics.	I. r.
Hegedűs Pál	4	3	4	3	2	5	5	2	3	3	csek.	jó	II. r.
Holló László	3	4	4	4	4	4	4	4	4	3	hany.	jó	I. r.
10 Jászai Géza	1	1	2	2	3	2	2	2	2	3	erny.	jó	jeles
Kalmár Antal	1	1	3	3	3	2	4	4	3	3	kellő	törv.	I. r.
Kirschner Mór, héber	1	3	3	3	3	3	4	2	3	4	kellő	törv.	I. r.
Kohn Samu, héber	1	2	2	2	2	1	3	3	2	5	kellő	dics.	I. r.
Kopasz Ferenc	2	3	4	4	4	3	2	4	4	2	hany.	dics.	I. r.
15 Kuzli Tamás, Rudolf-oszt. . .	4	2	4	4	3	3	3	4	4	3	hany.	törv.	I. r.
Lichtneckert József.	3	4	5	5	4	4	4	4	4	2	csek.	törv.	II. r.
Lósz Kálmán	3	4	4	4	4	4	4	4	4	3	hany.	törv.	I. r.
Lőw Mózes, héber	1	2	1	1	1	2	2	2	1	3	erny.	dics.	jeles
Magyar József, ism.	1	3	4	4	4	4	3	4	4	4	hany.	jó	I. r.
20 Miók János, g. k. v.	1	4	3	3	2	3	3	4	3	2	kellő	jó	I. r.
Novák László	1	2	2	1	2	1	3	3	1	2	kellő	péld.	I. r.
Pollák Simon, héber	1	3	4	4	2	4	3	4	3	1	hany.	törv.	I. r.
Preisler Kálmán	3	4	5	5	*	3	4	3	4	4	csek.	k. t.	II. r.
Pressburger Béla, héber	1	1	2	2	1	2	3	4	2	3	kellő	törv.	I. r.
25 Riesz Jakab	1	2	3	3	1	1	3	2	3	2	kellő	dics.	I. r.
Rigó Endre	3	4	4	4	4	4	4	4	4	3	hany.	törv.	I. r.
Schwarz Mór, héber	1	1	1	1	1	1	3	1	1	4	erny.	dics.	jeles
Sztaics János, g. k. v.	1	4	3	3	3	3	4	4	3	4	kellő	jó	I. r.
Szamota Ludmil	5	5	5	5	5	5	5	5	5	4	csek.	jó	II. r.
30 Szekrényi Lajos	1	2	3	3	3	3	2	3	1	4	kellő	jó	I. r.
Szűcs József	3	3	5	4	3	4	5	4	4	1	csek.	törv.	II. r.
Wolf Sándor, héber	2	3	4	4	2	3	4	4	4	—	hany.	törv.	I. r.

Kimaradtak:

Bauer Mihály, Benke István.

Megtelt:

Üveges János.

Hetedik osztály.

A tanuló neve és vallása: ösztündijas vagy ismétlő-e?	TANTÁRGYAK										Szorgalma	Magaviselete	Általános sorozata
	Hittan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Német nyelv	Történelem	Meenyiségtan	Természettan	Bölcsészettan	Testgyakorlat			
Androvics József	1	3	4	4	3	3	4	3	3	3	kellő	jó	I. r.
Assermann László	4	3	4	—	4	4	5	4	4	1	csek.	jó	II. r.
Bieber Gyula	1	1	1	1	1	1	2	1	1	3	erny.	dics.	kit.
Csák Alajos	1	3	3	4	4	3	4	4	3	2	kellő	jó	I. r.
5 Csomortáni Péter	1	2	4	4	4	2	4	2	2	—	kellő	dics.	I. r.
Dima Dusan, g. k. v., Szer- viczky-ösztd.	1	3	2	2	2	3	3	2	2	3	kellő	jó	I. r.
Firigyházky Mihály, g. k. v.	1	3	4	3	1	1	4	3	2	3	kellő	dics.	I. r.
Gruber György	3	4	4	4	3	4	4	4	4	2	hany.	dics.	I. r.
Horváth Ernő, Mária-Ther. ösztd.	1	1	4	3	3	3	3	2	3	4	kellő	törv.	I. r.
10 Hufnágel János	2	3	4	3	2	4	4	3	3	4	kellő	jó	I. r.
Kaca János	1	2	1	2	4	1	3	1	1	—	kellő	dics.	I. r.
Krutelik József	2	4	5	4	4	5	*	5	4	—	—	törv.	—
Langer Manó, héber	1	3	2	2	1	1	2	1	2	4	kellő	törv.	jeles
Molnár János	1	3	3	3	3	3	3	2	3	2	kellő	jó	I. r.
15 Oehring Albert	2	2	3	3	3	2	3	2	3	4	kellő	jó	I. r.
Policer Izidor, héber	1	3	3	3	3	3	4	4	4	3	kellő	törv.	I. r.
Protics András, g. k. v.	2	4	4	4	4	5	5	4	4	4	csek.	törv.	II. r.
Riesz Márton	1	2	2	1	1	1	1	1	1	2	erny.	dics.	kit.
Roosz János	1	1	2	1	1	1	1	1	1	2	erny.	jó	kit.
20 Rosenstock Nánder, héber	1	3	4	3	2	3	3	4	3	4	kellő	jó	I. r.
Rziha Emil	3	4	5	4	3	3	5	5	5	3	csek.	törv.	II. a.
Schmidt János	1	2	3	2	1	1	2	1	1	2	erny.	dics.	jeles
Simon Mihály	1	3	2	2	4	2	3	2	3	—	kellő	dics.	I. r.
Skultéty János, ism.	2	3	4	4	4	4	4	4	4	2	hany.	törv.	I. r.
25 Stern Manó, héber	1	3	3	2	1	2	4	4	3	—	kellő	k. t.	I. r.
Styller István	3	4	4	4	4	4	5	4	2	4	csek.	k. t.	II. r.
Szekerke Lajos	1	3	4	4	3	4	4	3	2	2	kellő	jó	I. r.
Tölcsey József	1	3	2	2	4	3	3	2	2	2	kellő	dics.	I. r.
Tölgyessy Gyula	1	2	2	—	1	3	3	2	2	2	kellő	jó	I. r.

Kimaradt:

Szerdahelyi Sándor.

VI.

Az ifjúság számának statisztikai kimutatása, osztály, nemzetiség, előmenetel s lakhely szerint.

Osztály	Az 1873-4. tanév elején bejegyzett tanulók	A z é v v é g é n																					
		Vallási tekintetben						Nemzetiségi tekintetben						Előmenetel szerint									
		Római kath.	Görög kath.	Görög kel.	Agostai vall.	Helvét vall.	Héber	Magyar	Német	Szár b	Román	Szláv	Horvát	Bolgár	Kitűnő	Jeles	I. rendű	II. rendű	III. rendű	Vizsgálat nélküli maradt	Elmaradt	Helybeli	Vidéki
I.	123	83	—	4	1	—	20	90	15	2	1	—	—	3	11	65	26	3	—	15	75	48	
II.	57	48	—	2	—	—	7	46	9	2	—	—	—	4	6	30	11	—	1	5	27	30	
III.	39	25	—	2	—	—	9	32	2	—	2	—	—	2	5	22	4	—	3	3	24	15	
IV.	32	22	—	2	—	2	6	22	7	1	1	—	—	2	3	22	4	—	—	1	18	14	
V.	41	31	1	4	—	—	5	29	6	4	1	—	—	2	1	28	1	—	3	6	20	21	
VI.	35	21	—	2	1	—	8	29	—	1	1	—	—	1	5	21	5	—	—	3	17	18	
VII.	30	22	—	3	—	—	4	23	2	3	—	—	—	3	2	19	4	—	1	1	10	20	
VIII.	29	21	—	2	2	—	4	24	—	—	2	—	—	2	4	18	2	—	—	3	8	21	
Összesen	386	273	1	21	4	2	63	295	41	13	8	4	1	—	19	37	225	57	3	8	37	199	187

VII.

Az érettségi vizsgálat eredménye az 1872—73-ik és 1873—74-ik tanévben.

A VIII. osztály növendékeinek száma	Érettségi vizsgálatra jelentkezett.	Visszalépett	Visszantartott	Mégbukott	Érettnek nyilvánított	A t á v o z ó k k ö z ü l																	
						papi	jogi	orvosi	bölcseleti	műtani	gazdasági	bányászati	tengerészeti	egyéb	p á l y á r a l é p e t t								
															kitűnőleg	egyszerűen							
1872-3-ban																							
25	25	1	—	2	8	14	4	4	1	3	2	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
1873-4-ben																							
30	27	—	—	5	4	18	6	—	4	—	2	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1

VIII.

Adatok a szegedi főgymnasium történetéhez.

A) Ifjúsági segélyegylet.

Az ifjúsági segélyegylet, dacára a mostoha anyagi viszonyoknak, ez évben is szépen gyarapodott; tőkéje jelenleg 1914 ffrt 91 kr. s egy darab arany; ez évben 6 ifjút segélyezett 160 ffrttal s néhányat tan- és segédkönyvekkel.

Tőkéje növekedett ez évben 533 ffrt 76 krral, melyhez több nemeskeblű emberbarát közt a Szeged-csongrádi takarékpénztár 50 —, az Általános takarékpénztár 25 —, Back B. úr 10 ffrttal, Szőnyi Lajos helybeli tanítóképzési tanár úr pedig 1 drb arannyal járult.

Fogadják a szives adakozók az ifjúság háláját!

B) Az önképző kör.

A kör, alapszabályainak értelmében, október hóban tartá meg alakuló s tisztújító közgyűlését.

Az elnöknek serkentő felhívására, a főgymnasiumi tanulók majdnem kivétel nélkül beléptek a körbe, úgy hogy a tagok száma meghaladta a 120-at.

Október hó végétől egész július 5-ig, mely nap az elnök a kör működését a főgymnaziumi igazgató jelenlétében beszüntetvé, folytató az egylet munkásságát.

Ezen időtartam alatt 20 köz- és 7 bizottsági ülésen iparkodott a kör úgy közhaladási mint igazgatási ügyeit elintézni, mely utóbbiaknak vezetése s eligazítása a tisztviselői karnak felette könnyűvé tétetett, minthogy a tagok legnagyobb része, áthatva a kitűzött célra való törekvés érzetétől, kitelhető ügybuzgalom-, nemes szándék- és kitartással csüggött a kör elé tűzött feladat megvalósításán; amazok pedig a nemes vetély terén mozogván, változatosságuk és érdeklődést keltő s fentartó újságuknál fogva nem szüntek meg a kör tagjait folytonos tevékenység- és önmunkásságra ösztönözni, mely a könnyűre ép úgy hajlott, mint nem rettent vissza a komolyabbtól sem.

A tekintélyes számmal beérkezett dolgozatok közül azok, melyek helyességök által a többiek felett kitűntek, az egész kör egybehangzó elismerését vívták ki. — Itt csak némelyeket akarok kiemelni:

a) A szépirodalmi szakban dicséretesen működtek különféle darabjaikkal: Balogh Béla, Balog József és Kocor János VIII. oszt. tanulók.

b) A természettudományi szakban elismerésre méltóan dolgoztak: Bokor Pál, Ikerváry János, Fedrigoni Richárd VIII. oszt. és Roosz János VII. oszt. tanulók.

c) A műfordítás terén, kiválóan ó-klasszikusokból, legtöbb szerencsével s kitartással működött Sóti István VIII. oszt. tanuló.

d) A történet-bölcseleti szak bírálói egy művet sem ajánlhattak ezidén dicséretre.

e) A szónoklati téren legtöbb tapsot nyertek: Bokor Pál, Balog József és Balogh Béla VIII. oszt. tanulók.

Pályázati hirdetéseivel a kör oda törekedett, hogy kétrendű munkásságra serkentsen: szó- és írásbelire.

Az első e három kérdés megfejtését óhajta: I. Honnan van az, hogy a kör tagjai közül oly kevesen adnak fordítási vagy tanulmányi kísérleteket az ó-klasszikai irodalomból? II. Mily haszonnal jár azon irodalommal való foglalkozás? III. Mint lehetne azon irodalom termékeinek olvasását az ön-képzőkörrel tagokkal megkedveltetni?

E kérdésekre a három versenyző közül leghelyesebb megfejtést adott Kocor János VIII. oszt. tanuló. Említést érdemel itt még Kopitl Miksa vitatkozó előadása is.

Az írásbeli pályázati hirdetések műfordításra és elbeszélői költeményre szóltak.

Az első jutalmat nyert Roosz János VII. oszt. tanuló Schiller 'Semelet'-jével, elismerést Balog József VIII. oszt. tanuló Goethe 'Kincsásó'-ja s Lessing 'Philotas'-ával. A másodikon Horváth Ernő VII. oszt. tanuló nyert jutalmat a 'Marquis' című beszélyével.

A múlt évben alapított könyvtár örvendetes gyarapodásnak indult; a magyar remekírók közül ezidén sok vásároltatott. A kötetek száma megközelíti a 300-at.

A tagok könyvtári látogatása az egész éven át igen élénk volt.

A hála és kegyelet tiszteletét Dugonics emlékének ez évben is megadta a kör.

C) *Muzeumok.*

a) A fizikai és vegytani muzeum

gyarapodott a lefolyt tanév folytán vétel útján a következő tárgyakkal: 12 drb. Róbert-féle üveggömb; 12 drb. bolognai palack; chinai lépcsőfutó; Cartesius-buvár, 3 alak; 2 drb. léggömb, egy aranyverő fűsthólyagból, egy collodiumból; szinképelemző készülék; 6 drb. érenyapló; Sixt-féle hőhatár-mutató; vill. vezető fémcszineg; Meidinger-féle vill. elem; Leclanché-féle vill. elem; vill. távcsevegő; pamutall bevont vill. vezető sodrony; 4 drb. főzőlombik; 3 drb. forraló-pohár; gummicsovok; üvegesövok; para-fadugaszok; 48 drb. kémcső; 2 drb. légfelcsztő palack; 4 drb. töleseres és könyökösves biztosítócső; 2 drb. aspirator-palack; érenykanálka; üvegdugaszos légfogó henger; fokosztályzatos üveghenger; 3 drb. kémcsőtisztító kefe; 4 drb. párologtató eszece üvegből; 3 drb. szűrőtálca; tégelyfogó; gazometer

tübbféle vegyszer, jobbjára üveg dugaszos üvegben; palaszövet, író táblának. Ezekon kívül több hibás készülék javított, s különféle kísérleti anyag és műszerszám is szereztetett. — Gyarapodott a szertár ajándékozás útján is a következőkkel: Nollet-féle ütőzörgőgép, üveggolyókkal, készítették és ajándékozták: Baitz János és Olajos József IV. oszt. tanulók; tükörhatod, ajándékozta: Mihályfi János, IV. oszt. tan., Weatstone-féle léghullámelemző-készülék kis mintában; bélhúros időmutató házikó.

b) Természettajzi muzeum.

1. Az intézet költségén vásároltatott:

Tíz drb. borszesz-praeparatum, nevezetesen: Uranoscopus scaber, Echeneis remora, Gasterosteus aculeatus, Esox vulgaris, Squalus spurius, Emys europea, Scincus officinalis, Ophidium barbatum, Lacerta vivipera, Ammodites vivipera, érték 28 frt.

Hetven drb. drágakő-utánzat, ugymint: 14 drb. nevezetesebb gyémánt-utánzat, 2 drb. rubin, 2 drb. saphir, 1 drb. Chrysoberyll, 2 drb. rubin-spinclé, 2 drb. zirkon, 1 drb. hyacint, 1 drb. smaragd, 1 drb. beyll, 1 drb. aquamarin, 1 drb. nemes-opál, 1 drb. cuclas, 8 drb. topáz, 1 drb. hessonith, 3 drb. almandin, 1 drb. vermeille, 2 drb. granát, 2 drb. turmalin, 1 drb. rubellit, 1 drb. dichroit, 1 drb. olivin, 1 drb. chrysolith, 1 drb. cyanit, 1 drb. türkis, 1 drb. holdkő, 1 drb. amazon-kő, 1 drb. obsidián, 1 drb. moldavit, 1 drb. nephrit, 3 drb. hegyi-jegőc, 2 drb. amethyst, 1 drb. chalcedon, 1 drb. karneol, 1 drb. caneolonyx, 1 drb. sardonix, 1 drb. onyx, 1 drb. avanturin, 1 drb. chrysopras, 3 drb. jaspis, 1 drb. heliotrop, 1 drb. lapis lazuli, 1 drb. malachit, 1 drb. borostyán-kő, 1 drb. gágat, 3 drb. gyöngy, 2 drb. korall; értéke 50 frt.

1 drb. kézi goniometer Hany szerkezete szerint, egész körrel; értéke 14 frt.

2. Adományozás folytán gyarapodott a szertár:

Nagy Dénes úr Pólából több drb. csigát, kagylót, déligyümölcsöt, héjancot, hal-héjat, Basa Kálmán pusztaszeri ispán úr 1 drb. parlagi sast, Vagner Nándor V oszt. tanuló több darab csigát s 1 drb. őcsontot, Fóris József IV. oszt. tanuló több drb. Chiliből küldött csigát, Kopasz Ferenc VI. oszt. tanuló több drb. rovarat ajándékozott e muzeumnak.

D) Könyvtárak.

a) Tanári könyvtár.

A tanári könyvtár a szükséges iskolai kézikönyveken kívül következő művekkel gyarapodott, és pedig 1. vásárlás útján:

1. A görögök története. Curtius Ernő, fordította Huszár Imre. I. füzet. Budapest. 1873.
2. A rómaiak története. Mommsen Tivadar, fordította Toldy István. I. II. füzet. Budapest. 1874.
3. Az ókor története. Duncker Miksa, fordította Jónás János. I. II. III. füzet. Budapest. 1874.
4. Magyar országgyűlési emlékek történeti bevezetésekkel. Dr. Fraknoi Vilmos. I. kötet. Budapest. 1874.
5. Magyarország története. Horváth Mihály. VII. VIII. kötet. Budapest. 1874. (új dolgozat).
6. A hazai és külföldi iskolázás a XVI. században. Frankl Vilmos. Budapest. 1873.
7. A magyar nyelvújítás óta divatba jött idegen és hibás szólások bírálata, tekintettel az újítás helyes módjaira. Imre Sándor. Budapest 1873.
8. A magyar-osztrák monarchia rövid statistikája. Dr. Hunfalvy János. Budapest. 1874.
9. Oesterreichische Geschichte. Pölit. Wien. 1871.
10. Abriss der Geschichte des österreichischen Kaiserstaates, seiner Völker und Länder. Wien. 1866.
11. Bölcsészeti levelek. Dr. Silberstein Adolf. Budapest. 1873.
12. Magyar Tanügy, havi folyóirat, Dr. Heinrich és Dr. Kleinmann. III. évfolyam. Budapest. 1874.
13. Az országos közép-tanodai tanáregylet közlönye. Névy László. Budapest. 1874.
14. A dráma és válfajai. Szigligeti Ede. Budapest. 1874.
15. A jelen geológiája. Bernhardt von Cotta, fordította Petrovits Gyula. Budapest. 1873.
16. A fajok eredete. Charles Darwin, fordította Dapsy László. I. II. k. k. Budapest. 1874.
17. Előadások az elemi élettan köréből. Huxley Th. H., fordította Magyar Sándor. Budapest. 1873.
18. A hő mint a mozgás egyik neme. John Tyndall, fordította, Jezsovics Károly. Budapest 1874.

19. Róma története. Pór Antal. Budapest 1873.

2. Ajándékozás útján:

1. Magyar Igazságügy, jogtudományi havi folyóirat. Szerkeszti Dr. Löw Tóbiás, kir. főügyési helyettes. Budapest. 1874; a szerkesztő ajándéka.

2. A magy. kir. honvédelmi ministerium működése 1867—72.

Asbóth János. Budapest. 1873; a nm. ministerium ajándéka.

3. A nemzeti muzeum képesarnokának ismertető lajstroma a festészek rövid életrajzával. Ligeti Antal. Buda. 1870; a m. n. muzeum ajándéka.

4. Ueber die Truppen-Schulen des k. k. Heeres zur Heranbildung des Offiziers-Nachwuchses. Ludwig Janszki. Wien. 1874; szerző ajándéka.

5. Beszédék a kir. József-műegyetem megnyitásakor az 1873—4. tanév elején. Budapest. 1874; a műegyetem ajándéka.

b) Ifjúsági könyvtár.

Szutter Károly úr szivességéből:

1. Az éjnek diadalma. Farkas Ferenc. 1808.

2. Élesfalvy Kálmán halála. Mészáros Károly. Pest. 1825.

3. Hősregék a magyar elődökből. Kisfaludy Madarász József. Pest. 1831.

4. Korvinus Mátyás magyar király. Mihálkovits József. 2 kötet. Pest 1813.

Pap István úr szivességéből:

5. Vörösmarty minden munkái. Rendezte Gyulai Pál. Pest. 1864.

E) Régiség-gyűjtemény.

Vér János úr, szegedi építész, a pusztaszeri romokból kiásott 2 drb. téglát, Szutter Károly úr 2 drb. hadi érmet, továbbá néhány drb. réz- és bankópénzt ajándékoztak az intézetnek.

A szives adakozók fogadják az intézet halálját!

IX.

K i v o n a t

a vallás- és közokt. nagymélt. ministerium által kibocsátott gymn. rendtartásból a szülék és gondnokok tájékozására.

5. §. A nyilvános tanulók szabályszerű felvétele szeptember 29-én és 30-án s október havának három első napján történik.

6. §. b) A felvételi vizsgálat minden a gymnasium első osztályába felveendő ifjúra nézve kivétel nélkül kötelező.

c) A felvétetni kívánó tanuló a felvételre eddigi tanulmányairól szóló bizonyítványaival személyesen szülei, gyámjai vagy ezek megbízottja kíséretében tartozik az igazgatónál jelentkezni.

21. §. Azon nyilvános tanulók, kik rendes időben a vizsgálatokat le nem tették s tanulmányaikat a következő osztályban folytatni óhajtják, a tanodai igazgatósághoz benyújtandó kérvény alapján pótvizsgálatokra bocsáttathatnak. Azok, kik ebbeli köteleességeknek le nem győzhető akadály miatt nem feleltek meg, díj nélkül bocsáttatnak pótvizsgálatra; azok ellenben, kik mulasztásaikat kellőleg igazolni nem képesek, a magánvizsgálatokért járó díjt kötelesek megfizetni. A fennemlített folyamodványok a mulasztás igazolására vonatkozó bizonyítványokkal felszerelve augusztus hó 8-áig adandók be. Későbbi kérvények csak a rendkívüli akadály biztosítása esetében vétethetnek figyelembe.

24. §. Oly tanuló, ki valamely kötelezett tantárgyból másodosztályzatot kapott, az osztályt ismételni tartozik. Megengedtetik azonban, hogy az esetben, ha remélni lehet, hogy a hiányt a rendelkezésre álló idő alatt magánszorgalommal pótolhatják, olyanoknak, kik csak egy tantárgyből kaptak elégtelen tanjegyet, az illető tanár meghallgatása után az igazgató, akik pedig két tantárgyből kapták ezen tanjegyet, a tanári testület adhesion engedélyt a vizsgálat ismétlésére. A javító-vizsgálatnak megengedése iránti folyamodványok beadásának idejére nézve a 21. §. határozata alkalmazandó.

25. §. A pót- és javító-vizsgálatokra az illető tanulók csak a következő tanév első havában bocsáttatnak. E vizsgálatokat a nyilvános, úgy mint magántanulók ugyanazon tanodánál kötelesek letenni, melynél megbuktak, vagy a vizsgálatokat letenni elmulasztották.

26. §. Azon tanulók, kik a pót- vagy javító-vizsgálatokat a meghatározott időben le nem teszik, vagy azokon valamely tantárgyből elégtelen osztályzatot kapnak, javító-vizsgálatra nem bocsáttatnak, hanem az osztályt kötelesek ismételni.

27. §. Ha a tanuló az évi vizsgálat alkalmával kettőnél több tantárgyből bukott meg, a tanári kar meghallgatása után csak rendkívüli kivételes esetekben adhat a felsőbb tanhatóság engedélyt a pót-, illetőleg javító-vizsgálat letételére.

30. §. Amely tanuló már egyszer vizsgálat ismétlése után lépett felsőbb osztályba, ha egy vagy több év múlva ismét megbukik, többé javító-vizsgálatra nem bocsáttatik, hanem tartozik az osztályt ismételni.

31. §. Ugy szintén javító-vizsgálatra nem bocsáttatik, hanem az osztályt ismételni köteles az, ki csak egy tantárgyből is rossz -- harmad-osztályzatot -- kapott.